וּלְרִבְקָה: ס וַהֲוָאָה מְסָרְבָן וּמְרַגְּזָן עַל מֵימַר יִצְחָק וְרִבְקָה: כז א וַיְהִי כִּי־זָקֵן
יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת־עֵשָׂו ו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר
אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי: וַהֲוָה כַּד סִיב יִצְחָק וְכָהַיָא עֵינוֹהִי מִלְּמֶחֱזֵי וּקְרָא יָת

עֵשָׂו בְּרֵיהּ רַבָּא וַאֲמַר לֵיהּ בְּרִי וַאֲמַר לֵיהּ הָא אָנָא:

Yitzhak and Rivkah. **27** **(1)** And when Yitzhak was old, his eyes became dim [preventing him] from seeing. He called his elder son, Eisav, and said to him: My son! And he said to him: I am here!

RASHI רש"י

was in order to provoke or to cause distress **To Yitzhak and Rivkah —** *For these [evil women] worshipped idols (*Bereishit Rabbah *65:4).* **(1) [His eyes] became dim —** *From the smoke of [idolatrous incense burned by] these [evil wives of Eisav] (*Tanhuma *8). Another explanation [as to why Yitzhak's eyes were dim]: When he was bound up on top of the altar, and his father was about to slaughter him — at that moment, the heavens opened up, and the ministering angels [of God] saw this and cried. Their tears descended [down to earth,] and fell into Yitzhak's eyes, causing them to [eventually] become dim (*Bereishit Rabbah *65:10). Another explanation is: [Yitzhak's eyes becoming dim, was Divinely orchestrated,] so that Yaakov could take the blessings [that were rightfully his (see the ensuing passage)] (*Tanhuma *8).*

הָיוּ לְהַכְעִיס וּלְעִצָּבוֹן: **לְיִצְחָק וּלְרִבְקָה.** שֶׁהָיוּ עוֹבְדוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים: (א) **וַתִּכְהֶיָן.** בַּעֲשָׁנָן שֶׁל אֵלּוּ (שֶׁהָיוּ מְעַשְּׁנוֹת וּמַקְטִירוֹת לַעֲבוֹדָת זָרָה). דָּבָר אַחֵר כְּשֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה אָבִיו רוֹצֶה לִשְׁחֹטוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְהָיוּ בּוֹכִים וְיָרְדוּ דִּמְעוֹתֵיהֶם וְנָפְלוּ עַל עֵינָיו לְפִיכָךְ כָּהוּ עֵינָיו. דָּבָר אַחֵר כְּדֵי שֶׁיִּטּוֹל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרָכוֹת:

TOLDOT FOR FRIDAY תולדות ליום ששי

ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: וַאֲמַר הָא כְעַן סֵיבִית לֵית

(2) And he said: You see — I have become old now [and] I do not know the

RASHI רש"י

(2) I do not know the day of my death — *Rabbi Yehoshua Ben Karhah says: If a person reaches the age when his parents passed away, he should be concerned [regarding his own death] for five years before and five years after. Now, Yitzhak was 123 years old at this point, so he said: "Maybe I shall [only] reach the age at which my mother*

(ב) **לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי.** אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אִם מַגִּיעַ אָדָם לְפֶרֶק אֲבוֹתָיו יִדְאָג חָמֵשׁ שָׁנִים לִפְנֵיהֶן וְחָמֵשׁ שָׁנִים לְאַחַר כֵּן וְיִצְחָק הָיָה בֶּן קכ"ג

אֲנָא יְדַע יוֹמָא דְאִימּוּת: ג **וְעַתָּה שָׂא־נָא כֵלֶיךָ תֶּלְיְךָ וְקַשְׁתֶּךָ וְצֵא**
הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צָיִד: וּכְעַן סַב כְּעַן זֵינָךְ סַיְפָךְ וְקַשְׁתָּךְ וּפוֹק לְחַקְלָא וְצוּד לִי
צֵידָא: ד **וַעֲשֵׂה־לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי וְהָבִיאָה לִי וְאֹכְלָה**
בַּעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי בְּטֶרֶם אָמוּת: וְעֲבֵיד לִי תַּבְשִׁילִין כְּמָא דְרְחֵימִית וְאָעֵל
לִי וְאֵיכוֹל בְּדִיל דִּי תְבָרֵכִנָּךְ נַפְשִׁי עַד לָא אֵימוּת: ה **וְרִבְקָה שֹׁמַעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק**
אֶל־עֵשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשָּׂדֶה לָצוּד צַיִד לְהָבִיא: וְרִבְקָה שְׁמַעַת כַּד

day of my death. (3) So now, please sharpen your equipment — your sword and bow — and go out to the field and hunt me some game, (4) And make me a tasty dish, the way I like it, and bring [it] to me, so that I may eat. [This,] in order that my soul may bless you while I have not yet died. (5) Now Rivkah had heard when Yitzhak spoke to Eisav, his son. And Eisav went to the field

RASHI **רש"י**

אָמַר שֶׁמָּא לְפֶרֶק אִמִּי אֲנִי מַגִּיעַ וְהִיא מֵתָה בַּת קכ"ז. וַהֲרֵנִי בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים סָמוּךְ לְפִרְקָהּ לְפִיכָךְ לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי שֶׁמָּא לְפֶרֶק אִמִּי שֶׁמָּא לְפֶרֶק אַבָּא: (ג) **שָׂא נָא.** לְשׁוֹן הַשְׁחָזָה כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת הַסַּכִּין אֶבֶל מַשִּׁיאָה עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ חַדֵּד סַכִּינְךָ וּשְׁחוֹט יָפֶה שֶׁלֹּא תַּאֲכִילֵנִי נְבֵלָה: **תֶּלְיֶךָ.** חַרְבְּךָ שֶׁדֶּרֶךְ לִתְלוֹתָהּ: **וְצוּדָה לִי.** מִן הֶהֱפֵקֵר וְלֹא מִן הַגָּזֵל: (ה) **לָצוּד צַיִד לְהָבִיא.** מַהוּ לְהָבִיא אִם לֹא

passed away, namely, when she was 127 years old," (see Genesis 23:1) "and indeed, I am within five years of that age. Therefore, I do not know the day of my death, *since I may reach [only] the age when my mother passed away, or I may yet reach the age when my father passed away" (namely, at 175, see Genesis 25:7) (*Bereishit Rabbah *65:12).* (3) **שא נא** *— [This term here,] denotes "sharpening" [of metal implements. For the verb "***נשא***" signifies "lifting," "or in this case "passing" one implement over another in order to sharpen,] as we have learned (Beitzah 28a), "We must not sharpen a knife [by a sharpening stone, on a* Yom Tov*], but we may pass it (***משיאה***) over another knife [for this purpose]." [A slaughtering knife must have no nicks or defect in it at all; rather, it must be sharpened perfectly smooth, otherwise the animal is rendered unfit for eating, under the category of* neveilah. *Thus, Yitzhak was actually saying:] "Sharpen your knife, so that you will slaughter [the animal] properly, and so that you will not be giving me* neveilah *to eat." (*Bereishit Rabbah *65:13) [And the "bow" mentioned in this verse was used to shoot the hunted animal with a non-fatal blow in order to prevent it from getting away. Then the animal was ritually slaughtered with the knife.]* **תליך** *— [This term means:] "Your sword," so called, because [when not being used,] it is normally stored away by hanging (***תלה***) it up.* **Hunt me —** *[from wild animals] that are not owned by anyone, but [do] not [bring me an animal] that has been stolen [from someone else's property].* (5) **To hunt for game to bring —** *What is the meaning of [this seemingly superfluous word* להביא*,] "to bring"? [It tells us that Eisav had the intention,] if he would not find any game, that he*

מַלִּיל יִצְחָק לְוָת עֵשָׁו בְּרֵיהּ וַאֲזַל עֵשָׁו לְחַקְלָא לְמֵיצַד צֵידָא לְאֵיתָאָה: ו **וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנָהּ לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשָׂו אָחִיךָ לֵאמֹר:** וְרִבְקָה אֲמָרַת לְוָת יַעֲקֹב בְּרַהּ לְמֵימָר הָא שְׁמָעִית מִן אֲבוּהִּ מְמַלֵּל עִם עֵשָׂו אֲחוּהִּ לְמֵימָר: ז **הָבִיאָה לִי צַיִד וַעֲשֵׂה־לִי מַטְעַמִּים וְאֹכְלָה וַאֲבָרֶכְכָה לִפְנֵי יְדוָֹד לִפְנֵי מוֹתִי:** אֱתִי לִי צֵידָא וְעַבֵיד לִי תַּבְשִׁילִין וְאֵיכוּל וֶאֱבָרְכִנָּךְ קֳדָם יְיָ קֳדָם מוֹתִי: ח **וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקֹלִי לַאֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתָךְ:** וּכְעַן בְּרִי קַבֵּל מִנִּי לְמָא דִי אֲנָא מְפַקֵּד יָתָךְ: ט **לֶךְ־נָא אֶל־הַצֹּאן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדָיֵי עִזִּים טֹבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מַטְעַמִּים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהֵב:** אִזֵיל כְּעַן לְוָת עָנָא וְסַב לִי מִתַּמָּן תְּרֵין גַּדְיֵי (בר) עִזִּין טָבָן וְאֶעְבֵּד יָתְהוֹן תַּבְשִׁילִין לְאָבוּהִּ כְּמָא דִי רְחֵם: י **וְהֵבֵאתָ לְאָבִיךָ וְאָכָל בַּעֲבוּר אֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ לִפְנֵי**

to hunt for game to bring. **(6)** Rivkah then said to her son, Yaakov, saying: Look, I heard your father speaking to your brother, Eisav, saying: **(7)** Bring me game and make a tasty dish for me, so that I may eat and bless you with the Lord's endorsement, before my death. **(8)** So now, my son, listen to my voice, to that which I command you: **(9)** Go to the flock now, and from there, take two choice young goats for me. I shall then make them into a tasty dish for your father, the way he likes it. **(10)** Then, bring [it] to your father and he will

RASHI **רש"י**

יִמְצָא צַיִד יָבִיא מִן הַגָּזֵל: (ז) **לִפְנֵי ה'.** בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁיַּסְכִּים עַל יָדֵי: (ט) **וְקַח לִי.** מִשֶּׁלִּי הֵם וְאֵינָם גָּזֵל שֶׁכָּךְ כָּתַב לָהּ יִצְחָק בִּכְתוּבָּתָהּ לִטּוֹל שְׁנֵי גְדָיִים עִזִּים בְּכָל יוֹם: **שְׁנֵי גְדָיֵי עִזִּים.** וְכִי שְׁנֵי גְדָיִים עִזִּים הָיָה מַאֲכָלוֹ שֶׁל יִצְחָק אֶלָּא פֶּסַח הָיָה. הָאֶחָד הַקְּרֵיב לְפִסְחוֹ וְהָאֶחָד עָשָׂה מַטְעַמִּים. בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: **כַּאֲשֶׁר אָהֵב.** כִּי טַעַם הַגְּדִי כְּטַעַם הַצְּבִי:

*would "bring" [an animal which he would] steal from someone else's property (*Bereishit Rabbah *65:13).* **(7) לפני ה'** *— [literally, "before the Lord," here meaning:] "With the Lord's permission," i.e., that He should consent to my [blessings].* **(9) Take ... for me —** *"[For] they are my property," [Rivkah was saying here,] "and therefore not stolen from someone else." [They indeed belonged to Rivkah,] since Yitzhak had written for her in their marriage contract — [authority] to take two young goats [for herself] every day (*Bereishit Rabbah *65:14).* **Two ... young goats —** *But would Yitzhak eat up two entire young goats?! However, [the reason for two goats is as follows:] It was* Peisah *then, and he brought one [goat] as his Pascal sacrifice, and the other [was used] to prepare his "tasty dish." The above is taught in* Pirkei d'Rabbi Eliezer *(32).* **The way he likes it —** *[For even though Yitzhak had asked Eisav to hunt him an undomesticated animal (see verse 3 above), nevertheless, a goat would also substitute as "the way he likes it," since] the taste of a young goat is similar*

מוֹתוֹ: וְתַיְתִי (נ"א וְתָעֵל) לְאָבוּךְ וְייכוֹל בְּדִיל דִּיבָרְכִנָּךְ קֳדָם מוֹתֵיהּ: יא **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב**
אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר וְאָנֹכִי אִישׁ חָלָק: וַאֲמַר
יַעֲקֹב לְרִבְקָה אִמֵּיהּ הָא עֵשָׂו אָחִי גְּבַר שַׂעֲרָן וַאֲנָא גְּבַר שְׁעִיעַ: יב **אוּלַי יְמֻשֵּׁנִי אָבִי**
וְהָיִיתִי בְעֵינָיו כִּמְתַעְתֵּעַ וְהֵבֵאתִי עָלַי קְלָלָה וְלֹא בְרָכָה: מָאִים
יְמַשְּׁנַנִי אַבָּא וְאֶהֵי בְעֵינוֹהִי כִּמְתָלָעַב וְאֶהֵי מַיְתֵי (נ"א וָאֶהֵי מַיְתֵי) עֲלַי לְוָטִין וְלָא בִרְכָן:
יג **וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קִלְלָתְךָ בְנִי אַךְ שְׁמַע בְּקֹלִי וְלֵךְ**
קַח־לִי: וַאֲמֶרֶת לֵיהּ אִמֵּיהּ עֲלַי אִתְאֲמַר בִּנְבוּאָה דְּלָא יֵיתוּן לְוָטַיָּא עֲלָךְ בְּרִי בְּרַם קַבֵּל מִנִּי
וְאֵזֵיל סַב לִי: יד **וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר**
אָהֵב אָבִיו: וַאֲזַל וּנְסִיב וְאַיְתִי לְאִמֵּיהּ וַעֲבָדַת אִמֵּיהּ תַּבְשִׁילִין כְּמָא דְּרְחֵם אֲבוּהִי:
טו **וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֻדֹת אֲשֶׁר אִתָּהּ**

eat, in order that he will bless you before his death. **(11)** So Yaakov said to his mother, Rivkah: But my brother Eisav is a hairy man, while I am a smooth [-skinned] man! **(12)** Perhaps my father will feel me, and I will appear as a fraud to him — then, I will have brought a curse upon myself, rather than a blessing! **(13)** So his mother said to him: Let any curse of yours be upon me, my son! Just listen to my voice and go and bring [them] to me! **(14)** So he went and took [them], and brought [them] to his mother. And his mother then made a tasty dish, the way his father liked it. **(15)** And Rivkah took her elder son Eisav's

RASHI **רש"י**

(יא) **אִישׁ שָׂעִר.** בַּעַל שֵׂעָר: (יב) **יְמֻשֵּׁנִי.** כְּמוֹ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם: (טו) **הַחֲמֻדֹת.** הַנְּקִיּוֹת כְּתַרְגּוּמוֹ דָּכְיָתָא. דָּבָר אַחֵר שֶׁחָמַד אוֹתָן מִן נִמְרוֹד: **אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבָּיִת.** וַהֲלֹא כַּמָּה נָשִׁים הָיוּ לוֹ וְהוּא מַפְקִיד אֵצֶל

to that of a deer. **(11) איש שער** *— [means: A person] with a lot of hair.* **(12) ימשני** *— [This word stems from the root* **משש**, *to feel"] as in the verse (Deuteronomy 28:29), "you will grope (*ממשש*) at midday [like the blind man gropes ...]."* **(15) החמדת** *— [means:] "The clean ones," just as [this word] is translated [by Onkelos, namely:* דכיתא*, meaning "pure" or "clean." Another explanation: [The royal garments made and presented to Adam and Havah by God himself, were handed down, through the generations, to Noah, but were stolen by his son, Ham, who in turn gave them to the evil Nimrod. The word here* **החמדת**, *can have the literal meaning as "coveted."] For [since these garments granted the wearer special aid in hunting animals,] Eisav "coveted" these garments [when he saw them] on Nimrod [so he killed Nimrod and took the garments for himself] (*Pirkei d'Rabbi Eliezer *24;* Bereishit Rabbah *65:16).* **Which she had with her in the house —** *But did Eisav not have many wives [with whom he could have entrusted these precious garments for safekeeping]? And yet, he deposited them with his mother. [Is this not*

בַּבָּיִת וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן: וּנְסִיבַת רִבְקָה יָת לְבוּשֵׁי עֵשָׂו בְּרַהּ רַבָּא
דָּכְיָתָא דִּי עִמַּהּ בְּבֵיתָא וְאַלְבִּישַׁת יָת יַעֲקֹב בְּרַהּ זְעֵירָא: **טז וְאֵת עֹרֹת גְּדָיֵי הָעִזִּים**
הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקַת צַוָּארָיו: וְיָת מַשְׁכֵי גַּדְיֵי בַּר עִזֵּי אַלְבִּישַׁת עַל
יְדוֹהִי וְעַל שְׁעִיעוּת צַוְּרֵיהּ: **יז וַתִּתֵּן אֶת־הַמַּטְעַמִּים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר**
עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָהּ: וִיהַבַת יָת תַּבְשִׁילַיָּא וְיָת לַחְמָא דִּי עֲבָדַת בִּידָא דְיַעֲקֹב
בְּרַהּ: **יח וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֶּנִּי מִי אַתָּה בְּנִי:** וְעַל
לְוָת אֲבוּהִי וַאֲמַר אַבָּא וַאֲמַר הָא אֲנָא מָן אַתְּ בְּרִי: **יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו**
אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלָי קוּם־נָא שְׁבָה
וְאָכְלָה מִצֵּידִי בַּעֲבוּר תְּבָרֲכַנִי נַפְשֶׁךָ: וַאֲמַר יַעֲקֹב לַאֲבוּהִי אֲנָא עֵשָׂו בּוּכְרָךְ
עֲבָדִית כְּמָא דִי מַלֵּילְתָּא עִמִּי (נ"א לִי) קוּם כְּעַן אִסְתַּחַר וֶאֱכוֹל מִצֵּידִי בְּדִיל דִּי תְּבָרְכִנַּנִי
נַפְשָׁךְ: **כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מַה־זֶּה מִהַרְתָּ לִמְצֹא בְנִי וַיֹּאמֶר**
כִּי הִקְרָה יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: וַאֲמַר יִצְחָק לִבְרֵיהּ מָה דֵּין אוֹחֵיתָא לְאַשְׁכָּחָא בְּרִי
וַאֲמַר אֲרֵי זַמִּין יְיָ אֱלָהָךְ קֳדָמָי: **כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גְּשָׁה־נָּא**

clean garments which she had with her in the house, and dressed her younger son, Yaakov [in them]. **(16)** And with the skins of the young goats, she covered his hands and the smoothness of his neck. **(17)** Then she placed the tasty dish and the bread which she had made, into the hand of her son Yaakov. **(18)** And he came to his father, and said: My father! And he said: Here I am; who are you, my son? **(19)** And Yaakov said to his father: It is I; your firstborn — Eisav. I have done as you have spoken to me. Please arise and be seated at the table, and eat from my game, in order that your soul may bless me! **(20)** And Yitzhak said to his son: How is it that you were so quick to find [it], my son? And he said: Because the Lord your God provided me [with it]. **(21)** So Yitzhak said to

RASHI **רש"י**

strange?] However, he was well-versed in his wives' [evil and deceitful] behavior, and was thus suspicious of them [deeming them completely untrustworthy]. (ibid.) **(19) It is I;**

אִמּוֹ אֶלָּא שֶׁהָיָה בָּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחוֹשְׁדָן: (יט) **אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ.** אָנֹכִי הוּא הַמֵּבִיא לְךָ וְעֵשָׂו הוּא בְּכוֹרֶךָ: **עָשִׂיתִי.** כַּמָּה דְּבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלָי: **שְׁבָה.** לְשׁוֹן

your firstborn — Eisav — *[In order not to lie to his father, Yaakov expressed his response in the above manner, with the following meaning:]* "It is I *who brings you [the food];* your firstborn *is* Eisav." *[And in the same vein:]* **I have done —** *many things "as you have spoken to me" [on different occasions].* **שבה** *— [This word] signifies "reclining at a table," and is*

וַאֲמָשֶׁךָּ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם־לֹא: וַאֲמַר יִצְחָק לְיַעֲקֹב קְרֵיב כְּעַן
וֶאֱמָשְׁנָךְ בְּרִי הַאַתְּ דֵּין בְּרִי עֵשָׂו אִם לָא: כב **וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו**
וַיְמָשֵׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו: וּקְרֵיב יַעֲקֹב לְוָת
יִצְחָק אֲבוּהִי וּמְשֵׁיהּ וַאֲמַר קָלָא קָלָא דְיַעֲקֹב וִידַיָּא יְדוֹהִי דְעֵשָׂו: כג **וְלֹא הִכִּירוֹ**
כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עֵשָׂו אָחִיו שְׂעִרֹת וַיְבָרְכֵהוּ: וְלָא אִשְׁתְּמוֹדְעֵיהּ אֲרֵי הֲוָאָה
יְדוֹהִי כִּידֵי עֵשָׂו אֲחוּהִי שְׂעִירָן (נ"א שַׂעֲרָנִין) וּבָרְכֵיהּ: כד **וַיֹּאמֶר אַתָּה זֶה בְּנִי**
עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי: וַאֲמַר אַתְּ דֵּין בְּרִי עֵשָׂו וַאֲמַר הָא אֲנָא: כה **וַיֹּאמֶר הַגִּשָׁה לִּי**
וְאֹכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי וַיַּגֶּשׁ־לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ
יַיִן וַיִּשְׁתְּ: וַאֲמַר קָרֵיב קֳדָמַי וְאֵיכוֹל מִצֵּידָא דִבְרִי בְּדִיל דִּי תְּבָרְכִנָּךְ נַפְשִׁי וְקָרֵיב לֵיהּ
וַאֲכַל וְאַיְתִי (נ"א וְאָעֵיל) לֵיהּ חַמְרָא וּשְׁתִי: כו **וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו**
גְּשָׁה־נָּא וּשָׁקָה־לִּי בְנִי: וַאֲמַר לֵיהּ יִצְחָק אֲבוּהִי קְרֵיב כְּעַן וּנְשַׁק לִי (נ"א וְשַׁק לִי)
בְּרִי: כז **וַיִּגַּשׁ וַיִּשַּׁק־לוֹ וַיָּרַח אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה**

Yaakov: Please come close, that I may feel you, my son. Are you or are you not my son Eisav? **(22)** Yaakov came close to his father, Yitzhak. And he felt him, and said: The voice is Yaakov's voice, but the hands are Eisav's hands. **(23)** And he did not identify him, for his hands were hairy, like his brother Eisav's hands, so he [decided to] bless him. **(24)** He said: You are indeed my son, Eisav! And he said: It is I. **(25)** So he said: Then serve me and I shall eat from my son's game, so that my soul may bless you. He served him and he ate. He then brought him wine, and he drank. **(26)** Then, his father, Yitzhak, said to him: Please come close and kiss me, my son. **(27)** He came close and kissed

RASHI **רש"י**

מֵיסֶב עַל הַשֻּׁלְחָן לְכָךְ מְתוּרְגָּם אִסְתַּחַר: (כא) **גְּשָׁה נָּא וַאֲמָשֵׁךְ.** אָמַר יִצְחָק בְּלִבּוֹ אֵין דֶּרֶךְ עֵשָׂו לִהְיוֹת שָׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִיו וְזֶה אָמַר כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ: (כב) **קוֹל יַעֲקֹב.** שֶׁמְּדַבֵּר בְּלָשׁוֹן תַּחֲנוּנִים קוּם נָא אֱבָל עֵשָׂו בְּלָשׁוֹן קַנְטוֹרְיָא דִּבֵּר יָקוּם אָבִי: (כד) **וַיֹּאמֶר אָנִי.** לֹא אָמַר אֲנִי עֵשָׂו אֶלָּא אָנִי:

thus translated [by Onkelos] as **אסתחר** *[with the same meaning].* **(21) Please come close, that I may feel you —** *Yitzhak said to himself: "It is not usual for Eisav to have the Name of Heaven so fluent on his lips. Yet this one said,* the Lord your God *provided me with it. [Let me feel him, so as to confirm that he is indeed Eisav]."* (Bereishit Rabbah *65:19)* **(22) Yaakov's voice —** *[i.e., Yitzhak identified Yaakov's manner of speaking,] for Yaakov spoke beseechingly, [for instance (verse 19 above),] "Please arise." Eisav, on the other hand, spoke harshly [for instance (later on, in verse 31)], "Let my father get up."* (Tanhuma *11).* **(24) And he said: It is I —** *Yaakov did not respond*

רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרֲכוֹ יְדוָֹה: וְיִתֶּן־לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן

דִּלְבוּשׁוֹהִי וּבָרְכֵיהּ וַאֲמַר חֲוֹ (נ"א חֲזֵי) רֵיחָא דִּבְרִי כְּרֵיחָא דְּחַקְלָא דִּי בָרֲכֵיהּ יְיָ: ששי

כח וְיִתֶּן־לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן

him. And he smelled the fragrance of his garments, and blessed him. He said: See! My son's fragrance is like the fragrance of a field which the Lord has blessed — **(28)** And may God give you from the dew of heaven and from the

RASHI רש"י

"I am Eisav," but rather, [he said:] "It is I." **(27) And he smelled [the fragrance of his garments ...] —** *But [were Yaakov's garments so fragrant?] Surely there is no more offensive odor than that of washed goatskins! However, this teaches us that the very scent of the Garden of Eden entered the room with Yaakov. [For these Divinely fashioned garments had their origin with Adam, who wore them in the Garden of Eden (see Rashi on verse 15 above)] (*Bereishit Rabbah *65:22).* **Like the fragrance of a field which the Lord has blessed —** *[The* Midrashic *explanation of our verse here is: "The fragrance of my son is like the fragrance of a field,] which God has imbued with a pleasing scent" [i.e., the phrase here "which the Lord has blessed," is attributed to the "field," rather than to "my son"]. [And the "field" here,] refers to an apple orchard. Thus have our Rabbis expounded (Taanit 29b). [And following this* Midrashic *explanation of our verse,]* **(28) ויתן לך** *— [Why is* **ו***, meaning "and" attached at the beginning of Yitzhak's blessing here? Yitzhak was effectively saying:] "May God give you [from the dew ..." and again give you i.e., if this blessing is withheld on account of a sin being committed — even so,] "May God once again resume to give you [from the dew ...]." (*Bereishit Rabbah *66:3) [Now, all of the above is according to the* Midrashic *explanation of the verse.] And according to the simple meaning, [a* **ו***, meaning "and" is used here, in order to denote our verse here] is a continuation of the preceding statement (in verse 27). [Thus the simple meaning of verses 27-28 is as follows:] "See! My son's fragrance that the Lord has given him, is like the fragrance of the field —* And *may God further [bless you, by] giving you ... ."* **From the dew of heaven —** *To be understood literally. And there are many [other] ways to understand this phrase, according to explanations found in the* Midrash Aggadah. **האלהים** *— Why is this particular Name of God,* **אלהים***, used here? [Because it denotes God acting] in [strict] judgment [as opposed to His acting in compassion, in which case Scripture would use the Name* **ה'***]. I.e., [Yitzhak's blessing meant that] if you are so deserving, He will give you [from the dew of heaven ...], but if not, He will not give you. However, when it came to Eisav, Yitzhak said (verse 39 below), "your dwelling place will be from the fat [regions] of the land"*

(כז) **וַיָּרַח וגו'.** וַהֲלֹא אֵין רֵיחַ רָע יוֹתֵר מִשֶּׁטֶף הָעִזִּים אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁנִּכְנְסָה עִמּוֹ רֵיחַ גַּן עֵדֶן: **כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרַכוֹ ה'.** שֶׁנָּתַן בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְזֶהוּ שָׂדֶה תַּפּוּחִים כָּךְ דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: (כח) **וְיִתֶּן לְךָ.** יִתֵּן וְיַחֲזוֹר וְיִתֵּן. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ מוּסָב לְעִנְיָן הָרִאשׁוֹן רְאֵה רֵיחַ בְּנִי שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּרֵיחַ שָׂדֶה וגו' וְעוֹד יִתֶּן לְךָ מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו': **מִטַּל הַשָּׁמַיִם.** כְּמַשְׁמָעוֹ וּמִדְרָשִׁי אַגָּדָה יֵשׁ לְהַרְבֵּה פָּנִים. **הָאֱלֹהִים.** מַהוּ הָאֱלֹהִים בְּדִין אִם רָאוּי לְךָ יִתֵּן לְךָ וְאִם לָאו לֹא יִתֵּן לְךָ אֲבָל לְעֵשָׂו אָמַר מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ

וְתִירָשׁ: וְיִתֶּן לְךָ יְיָ מִטַּל דְּשְׁמַיָּא וּמִטּוּבָא דְאַרְעָא וּסְגִיאוּת (נ"א וְסַגְיוּת) עִיבּוּר וַחֲמָר:
כט **יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים הֱוֵה גְבִיר לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּנֵי אִמֶּךָ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ:** יִפְלְחֻנָּךְ עַמְמִין וְיִשְׁתַּעְבְּדוּן

fats of the land, and abundant grain and wine. (**29**) Peoples will serve you, and kingdoms will prostrate themselves to you. You will be a master over your brothers, and your mother's children will prostrate themselves to you. Those

RASHI **רש"י**

[without mentioning the Name alluding to judgment, i.e.,] God will grant Eisav [that blessing], whether Eisav is righteous or evil. And Shlomoh learned from Yitzhak, when he submitted his prayer at the inauguration of the Holy Temple [to have the following meaning]: Since a Jew has faith in God, and consequently declares that [any] retribution [that may be exacted upon him] is indeed just [as it is Divinely ordained] — then he would never have any grievance against You [O God]; therefore [says Shlomoh there (I Kings 8:39)], "May You give to each man, according to his ways, [for] you surely know [each man's] heart" — however, a non-Jew lacks faith in God, therefore, Shlomoh said (verse 41 and 43 there), "[concerning the non-Jew ...] May You hear [from] the heavens ... and do, according to all that the non-Jew calls out to You, [so that all the peoples of the earth will know You, to fear You like Your people Israel do...]," i.e., may You give him, whether the non-Jew is deserving or not deserving, so that he will not have any grievance against You. [i.e., since the non-Jew would have grievances, the only way for him to recognize God's Omnipotence and to come to fear God, is to give "do, according to all that the non-Jew calls out to You"]. (**29**) **Your mother's children —** *But Yaakov [when blessing his sons,] said to Yehudah (Genesis 49:8), "your* father*'s children [will prostrate themselves to you]," because Yaakov had children from several different mothers [for he had four wives], while Yitzhak, since he married only one wife, said, "your* mother*'s children."* (Bereishit Rabbah *66:4)* **Those who curse you are accursed, and those who bless you are blessed —** *But with [the evil] Bil'am, he made the same statement [yet in the reverse order] (Numbers 24:9), "Those who bless you are blessed, and those who curse you are accursed." [Why the difference? Because] righteous people start out with sufferings, but eventually they have tranquility; thus, those who curse them and cause them distress, necessarily precede [their days of tranquility,*

יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ בֵּין צַדִּיק בֵּין רָשָׁע יִתֵּן לְךָ וּמִמֶּנּוּ לָמַד שְׁלֹמֹה כְּשֶׁעָשָׂה הַבַּיִת סִדֵּר תְּפִלָּתוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בַּעַל אֱמוּנָה וּמַצְדִּיק עָלָיו הַדִּין לֹא יִקְרָא עָלֶיךָ תַּגָּר לְפִיכָךְ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כִּדְרָכָיו אֲשֶׁר תֵּדַע אֶת לְבָבוֹ אֲבָל נָכְרִי מְחוּסָר אֱמוּנָה לְפִיכָךְ אָמַר וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְגוֹ' וְעָשִׂיתָ כְּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנָּכְרִי בֵּין רָאוּי בֵּין שֶׁאֵינוֹ רָאוּי תֵּן לוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרָא עָלֶיךָ תַּגָּר: (כט) **בְּנֵי אִמֶּךָ.** וְיַעֲקֹב אָמַר לִיהוּדָה בְּנֵי אָבִיךָ לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים מִכַּמָּה אִמָּהוֹת וְכָאן שֶׁלֹּא נָשָׂא אֶלָּא אִשָּׁה אַחַת אָמַר בְּנֵי אִמֶּךָ: **אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ.** וּבִבִלְעָם הוּא אוֹמֵר וּמְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר הַצַּדִּיקִים תְּחִלָּתָם יִסּוּרִים וְסוֹפָן שַׁלְוָה וְאוֹרְרֵיהֶם וּמְצַעֲרֵיהֶם קוֹדְמִים לְמְבָרְכֵיהֶם לְפִיכָךְ

לְךָ מַלְכֻיּוֹת וֶהֱוֵי רַב לְאַחֶיךָ וְיִסְגְּדוּן לָךְ בְּנֵי אִמֶּךָ מְלַטְּטָיךְ יְהוֹן לִיטִין וּמְבָרַכָיךְ יְהוֹן בְּרִיכִין:
ל וַיְהִי כְּאֲשֶׁר כִּלָּה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אַךְ יָצֹא יָצָא
יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מִצֵּידוֹ: וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי
יִצְחָק לְבָרָכָא יָת יַעֲקֹב וַהֲוָה בְּרַם מִפַּק נְפַק יַעֲקֹב מִלְּוָת אַפֵּי יִצְחָק אֲבוּהִי וְעֵשָׂו אָחוּהִי אָתָא
(נ"א עַל) מִצֵּידֵיהּ: **לא וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מַטְעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר**
לְאָבִיו יָקֻם אָבִי וְיֹאכַל מִצֵּיד בְּנוֹ בַּעֲבֻר תְּבָרַכֵנִי נַפְשֶׁךָ: וַעֲבַד אַף
הוּא תַּבְשִׁילִין וְאָעֵיל לְוָת אֲבוּהִי וַאֲמַר לַאֲבוּהִי יְקוּם אַבָּא וְייכוֹל מִצֵּידָא דִּבְרֵיהּ בְּדִיל דִּי
תְּבָרְכִנַּנִי נַפְשָׁךְ: **לב וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי־אָתָּה וַיֹּאמֶר אֲנִי בִּנְךָ**
בְכֹרְךָ עֵשָׂו: וַאֲמַר לֵיהּ יִצְחָק אֲבוּהִי מָן אָתְּ וַאֲמַר אֲנָא בְּרָךְ בּוּכְרָךְ עֵשָׂו: **לג וַיֶּחֱרַד**
יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי־אֵפוֹא הוּא הַצָּד־צַיִד

who curse you are accursed, and those who bless you are blessed. **(30)** And it was, when Yitzhak had finished blessing Yaakov, and Yaakov had just left from his father Yitzhak's presence — that his brother, Eisav, came from his hunting. **(31)** He also made a tasty dish and brought [it] to his father. He said to his father: Let my father get up and eat from his son's game, that your soul may bless me! **(32)** His father Yitzhak said to him: Who are you?! And he said: I am your son, your firstborn, Eisav! **(33)** Yitzhak trembled in immense perplexity. He said: Who ... where ... is that one who hunted game and brought

RASHI **רש"י**

יִצְחָק הִקְדִּים קִלָּלַת אוֹרְרִים לְבִרְכַת מְבָרְכִים וְהֶרְשָׁעִים תְּחִלָּתָן שַׁלְוָה וְסוֹפָן יִסּוּרִין לְפִיכָךְ בִּלְעָם הִקְדִּים בְּרָכָה לְקִלָּלָה: (ל) **יָצֹא יָצָא.** זֶה יוֹצֵא וְזֶה בָּא: (לג) **וַיֶּחֱרַד.** כְּתַרְגּוּמוֹ וּתְוָה לָשׁוֹן תֵּימָה. וּמִדְרָשׁוֹ

*where] those who bless them [appear]. This is why Yitzhak [as a very reflection of his righteous life,] first mentioned the curse attached to those who curse, and then mentioned the blessing of those who bless. Evil people, on the other hand, start out with tranquility, but eventually they must endure afflictions. This is why Bil'am [as a very reflection of his evil life,] first mentioned blessing and then mentioned curse (*Bereishit Rabbah *66:4).* **(30) יצא יצא** *— [What is the meaning of the double expression here? It signifies that] at the moment that Yaakov was leaving [his father's presence], Eisav [was leaving his hunt, and] came [to his father. This teaches us the perfectly orchestrated Divine timing, in order to allow Yaakov to receive the blessing he deserved] (*Tanhuma *11; Rashbam on our verse).* **(33) ויחרד** *— [This word normally means "And he trembled." Here, it is understood] as it is translated [by Onkelos, namely]:* ותוה**,** *which signifies "perplexity" [i.e., Yitzhak trembled out of perplexity]. And the* Midrashic *explanation*

וַיָּבֵא לִי וְאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא וַאֲבָרְכֵהוּ גַּם־בָּרוּךְ יִהְיֶה: וּתְוָה
יִצְחָק תִּוָּהָא רַבָּא עַד לַחֲדָא וַאֲמַר מָן הוּא דֵּיכִי דְּצַד צֵידָא וְאָעֵיל לִי וַאֲכָלִית מִכֹּלָּא עַד לָא
תֵּיעוֹל וּבָרְכִתֵּיהּ אַף בְּרִיךְ יְהֵי: לד כִּשְׁמֹעַ עֵשָׂו אֶת־דִּבְרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק
צְעָקָה גְּדֹלָה וּמָרָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בָּרְכֵנִי גַם־אָנִי
אָבִי: כַּד שְׁמַע עֵשָׂו יָת פִּתְגָמֵי אֲבוּהִי וּצְוַח צְוָחָא רַבָּא וּמְרִירָא עַד לַחֲדָא וַאֲמַר לַאֲבוּהִי
בָּרְכִנִי אַף אֲנָא (נ"א לִי) אַבָּא: לה וַיֹּאמֶר בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח
בִּרְכָתֶךָ: וַאֲמַר עַל אָחוּךְ בְּחָכְמְתָא וְקַבִּיל בִּרְכְתָךְ: לו וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ

[it] to me?!! I ate from every [flavor] while you had not yet come, and I blessed him!! Moreover, that blessing will remain his! **(34)** When Eisav heard his father's words, he cried out an exceedingly great and bitter cry. And he said to his father: Bless me too, my father!! **(35)** And he said: Your brother came cleverly and took your blessing! **(36)** He said: Was it because of this, that his

RASHI **רש"י**

רָאָה גֵּיהִנֹּם פְּתוּחָה מִתַּחְתָּיו: **מִי אֵפוֹא.** לָשׁוֹן לְעַצְמוֹ מְשַׁמֵּשׁ עִם כַּמָּה דְּבָרִים. דָּבָר אַחֵר אֵיפוֹא אַיֵּה פֹּה מִי הוּא וְאֵיפֹה הוּא הַצָּד צַיִד: **וְאֹכַל מִכֹּל.** מִכָּל טְעָמִים שֶׁבִּקַּשְׁתִּי לְטָעוֹם טָעַמְתִּי בּוֹ: **גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה.** שֶׁלֹּא תֹּאמַר אִלּוּלֵי שֶׁרְמָה יַעֲקֹב לְאָבִיו לֹא נָטַל אֶת הַבְּרָכוֹת לְכָךְ הִסְפִּים וּבֵרְכוֹ מִדַּעְתּוֹ: (לה) **בְּמִרְמָה.** בְּחָכְמָה: (לו) **הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ.** לָשׁוֹן

is that Yitzhak ["trembled," because] he saw the very entrance to Gehinom *open underneath Eisav! (*Bereishit Rabbah *67:2)* **מי אפוא** *— [This word* **אפוא** *(or its equivalent* **איפה***), is not to be understood as a composite word, i.e., made up from two smaller terms, but rather, is] an independent term in its own right, which can have one of several meanings [depending on the context. For example: (Isaiah 22:1) "now;" (Job 38:4) "where;" (Judges 8:18) how"]. Another explanation of [this word]* **אפוא** *[or its equivalent* **איפה***: It is indeed a composite term, made up from the two smaller words,]* **איה** *and* **פה***, thus having the meaning "where." And hence, our verse here, "[***מי אפוא הוא הצד ציד***]" has the meaning,]* **מי ואכל** *"who is he and where is he — the one who hunted game ...?!"* **הוא ואיפה הוא הצד ציד** *— [literally, "I ate from every," meaning:]* From every *flavor that I wished to taste, I indeed tasted in that dish [for the cooked food that Yaakov served his father was miraculously infused with all possible delicious tastes] (*Bereishit Rabbah *67:2).* **Moreover, that blessing will remain his —** *[Yitzhak added this last phrase, effectively saying to Eisav:] So that you cannot claim," had Yaakov not acted so cleverly with his father, he would not have [been able to] take the blessings." This is why Yitzhak [showed that even after he knew it was Yaakov to whom he had given the blessings, he] consented, and confirmed his blessings knowingly [this time, by declaring here, "Moreover, that blessing will remain his." (*Bereishit Rabbah *67:2)* **(35)** **במרמה** *— [This word, sometimes meaning "with deceit," here means:] "With cleverness" [as Onkelos translates it, namely,* **בחכמתא***].* **(36)** **הכי קרא שמו** *— [This phrase is] to be read as*

יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם אֶת־בְּכֹרָתִי לָקָח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בִּרְכָתִי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אָצַלְתָּ לִּי בְרָכָה: וַאֲמַר יְאוּת קְרָא שְׁמֵיהּ יַעֲקֹב וְהַכְמַנִי

דְּנָן תַּרְתֵּין זִמְנִין יָת בְּכִירוּתִי נְסִיב וְהָא כְּעַן קַבִּיל בִּרְכְתִי וַאֲמַר הֲלָא שְׁבַקְתָּ לִי בִּרְכְתָא:

לח וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גְּבִיר שַׂמְתִּיו לָךְ וְאֶת־כָּל־אֶחָיו נָתַתִּי לוֹ לַעֲבָדִים וְדָגָן וְתִירֹשׁ סְמַכְתִּיו וּלְכָה אֵפוֹא מָה אֶעֱשֶׂה

name was called Yaakov — that he has now gone behind my back twice?! He took away my birthright, and see — now he has taken away my blessing! Then he said: Have you not saved a blessing for me?! **(37)** Yitzhak answered, and said to Eisav: But I have made him a master over you, and I have given over all his brothers to him as servants! And I have sustained him [from] grain and

RASHI **רש"י**

תֵּימָה הוּא כְּמוֹ הֲכִי אָחִי אַתָּה שֶׁמָּא לְכָךְ נִקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב עַל שֵׁם סוֹפוֹ שֶׁהוּא עָתִיד לְעַקְּבֵנִי. תַּנְחוּמָא לָמָּה חָרַד יִצְחָק אָמַר שֶׁמָּא עָוֹן יֵשׁ בִּי שֶׁבֵּרַכְתִּי קָטָן לִפְנֵי גָּדוֹל וּשְׁנִיתִי סֵדֶר הַיַּחַס הִתְחִיל עֵשָׂו מְצַעֵק וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמָיִם. אָמַר לוֹ אָבִיו מֶה עָשָׂה לְךָ אָמַר לוֹ אֶת בְּכֹרָתִי לָקַח אָמַר בְּכָךְ הָיִיתִי מֻצָּר וְחָרַד שֶׁמָּא עָבַרְתִּי עַל שׁוּרַת הַדִּין עַכְשָׁיו לַבְּכוֹר בֵּרַכְתִּי גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה: **וַיַּעְקְבֵנִי.** כְּתַרְגּוּמוֹ וּכְמַנִי אָרְבָנִי. וְאָרַב וְכָמַן. וְיֵשׁ מְתַרְגְּמִין וְחַכְמַנִי נִתְחַכֵּם לִי: **אָצַלְתָּ.** לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה כְּמוֹ וַיָּאצֶל : (לח) **הֵן גְּבִיר.** בְּרָכָה זוּ

a question, just like [the similar phrase in the verse (Genesis 29:15), **הכי אחי אתה**, *"Just because you are my relative [should you serve me for nothing]?" [And Eisav was saying the following here:] "Maybe it is because of this that his name was called Yaakov (***יעקב***) — i.e., because of what he would eventually do, namely, to* go behind my back (**לעקבני**)*?!" [And the* Midrash] Tanhuma *[expounds our passage as follows]: Why did Yitzhak tremble (see verse 33)? He said [to himself]: "Maybe I have incurred a sin, by blessing the younger [brother] before the elder, thereby changing the order of precedence?" Then Eisav began to cry out, "He has now gone behind my back twice!" His father said to him: "What did he do to you?" He said to him: "He took away my birthright!" So he said: "I was distressed and trembling seized me regarding that very matter — that maybe I had overstepped the line of the law! However, now [since Yaakov owns the birthright, it is evident that] I actually did bless the firstborn after all. Therefore [I can now state emphatically]:* Moreover, that blessing will remain his*!"* **ויעקבני** — *[Understand this word] as it is translated [by Onkelos, namely]:* **וכמני**, *which is the equivalent of* **ארבני** *[in the Holy Language], "ambushed me," [as we see in the verse (Deuteronomy 19:11), where Onkelos translates the word]* **וארב**, *as* **וכמן**, *meaning "and lies in wait." [Thus, our word,* **ויעקבני**, *derived from the root* **עקב**, *"heel" (see 25:26 above), has the meaning "he went* behind *my back," for one usually ambushes a person from behind]. And [as opposed to the above translation* **וכמני**,*] some translate* **ויעקבני** *as* **וחכמני**, *meaning "he has outwitted me."* **אצלת** — *[This word] denotes "setting aside," as in the verse (Numbers 11:25), "and separated (***ויאצל***)."* **(37) But [I have made him] a master —** *This blessing [of mastery*

בְּנִי: וַאֲתֵיב יִצְחָק וַאֲמַר לְעֵשָׂו הָא רַב שַׁוּתֵּיהּ לָךְ (נ"א עִלָּוָךְ) וְיָת כָּל אֲחוֹהִי יְהָבִית לֵיהּ לְעַבְדִין וְעִיבּוּר וַחֲמָר סְעַדְתֵּיהּ וְלָךְ הָכָא מָה אֶעְבֵּיד בְּרִי: **לח** **וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־אָבִיו הַבְרָכָה אַחַת הִוא־לְךָ אָבִי בָּרְכֵנִי גַם־אָנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ:** וַאֲמַר עֵשָׂו לַאֲבוּהִי הֲבִרְכְתָא חֲדָא הִיא לָךְ אַבָּא בָּרֵךְ לִי אַף אֲנָא אַבָּא וַאֲרִים עֵשָׂו קָלֵיהּ וּבְכָא: **לט** **וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעָל:** וַאֲתֵיב יִצְחָק אֲבוּהִי וַאֲמַר לֵיהּ הָא מִטּוּבָא דְּאַרְעָא יְהֵא מוֹתְבָךְ וּמִטַּלָּא דִּשְׁמַיָּא מִלְּעֵלָּא: **מ** **וְעַל־חַרְבְּךָ תִּחְיֶה וְאֶת־אָחִיךָ**

wine! So for you ... where [should I go, to find] what to do, my son?! **(38)** Eisav said to his father: Do you only have one blessing, my father?! Bless me too, my father!! And Eisav raised his voice and wept. **(39)** His father, Yitzhak, answered, and said to him: See! Your dwelling place will be from the fat [regions] of the land, and from the dew of heaven above. **(40)** You will live with

RASHI **רש"י**

שְׁבִיעִית הִיא וְהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ רִאשׁוֹנָה אֶלָּא אָמַר לוֹ מַה תּוֹעֶלֶת לְךָ בִּבְרָכָה אִם תִּקָּנֶה נְכָסִים שֶׁלּוֹ הֵם שֶׁהֲרֵי גְּבִיר שַׁמְתִּיו לְךָ וּמַה שֶּׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ: **וּלְכָה אֵפוֹא מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי.** אַיֵּה אֵיפֹא אֲבַקֵּשׁ מַה לַּעֲשׂוֹת לְךָ: (לח) **הַבְרָכָה אַחַת.** ה"א זוֹ מְשַׁמֶּשֶׁת לָשׁוֹן תֵּימָה כְּמוֹ הַבְּמַחֲנִים. הַשָּׁמְנָה הִוא. הַכְּמוֹת נָבָל: (לט) **מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְגוֹ'.** זוֹ אִיטַלְיָא"ה שֶׁל יָוָן:

over his brothers,] was the seventh one [that Yitzhak had given to Yaakov (see verses 28-29 above, where the preceding six blessings were: Dew of heaven, fats of the land, grain, wine, service from peoples, and prostration by kingdoms]. But here, Yitzhak treats it [as if it was] the primary one. [Should the others not have been mentioned also?] However, Yitzhak said to Eisav: "[With the blessing of mastery given to Yaakov,] what good is any blessing to you now? If you acquire property, it will [ultimately] belong to Yaakov, since I have made him a master over you. For whatever a servant acquires, becomes the property of his master." (Bereishit Rabbah *67:5*) **ולכה אפוא מה אעשה** — *[The word* **אפוא** *here means,] "where" [and thus, this phrase has the meaning: "So for you,] where should I [go, to] search out what to do for you?"* **(38)** **הברכה אחת** — *The letter* ה *as a prefix [to the word* ברכה*] here, serves to make the statement into a question [i.e., the* ה *is equivalent to "Is it so, that ...," as if to say, "*Is it so, that *you only have one blessing, my father?"]. This is similar to [the letter* ה *as an interrogative prefix in the verses (Numbers 13:19-20),* **השמנה ... הבמחנים**, *meaning "are they open ... is it lush ...?" Likewise (II Samuel 3:33),* **הכמות נבל**, *meaning "[Should Avneir die] as a fool dies?!"* **(39)** **The fat [regions] of the land —** *[The area] referred to here is the Greek part of Italy (*Bereishit Rabbah *67:6) [see* Yosifun*, where it is stated that Eisav's grandson, Tzefo (see Genesis 36:11), became king of Italy and his descendants remained there, and that is why Rome is considered Edom (*Maharzav on Bereishit Rabbah *67:6)].*

תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ: וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה
וְיָת אָחוּךָ תִּפְלָח וִיהֵי כַּד יַעְבְּרוּן בְּנוֹהִי עַל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא וְתַעְדֵּי נִירֵיהּ מֵעַל צַוָּרָךְ:
מא וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו אֶת־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר
עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי וְאַהַרְגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי: וּנְטַר
עֵשָׂו דְּבָבוּ לְיַעֲקֹב עַל בִּרְכְתָא דִּי בָרְכֵיהּ אֲבוּהִי וַאֲמַר עֵשָׂו בְּלִבֵּיהּ יִקְרְבוּן יוֹמֵי אֲבֵלֵי דְאַבָּא
וְאֶקְטוֹל יָת יַעֲקֹב אָחִי: מב וַיֻּגַּד לְרִבְקָה אֶת־דִּבְרֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל
וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ

your sword, but you will serve your brother. Yet it will be, when you will have grievance, that you may cast off his yoke from upon your neck. **(41)** And Eisav harbored hatred against Yaakov, on account of the blessing with which his father had blessed him. Eisav said in his heart: May the days of mourning for my father come close — then, I shall kill my brother Yaakov! **(42)** When Rivkah was told of her elder son Eisav's words, she sent and called for her younger son Yaakov, and said to him: Look! Eisav your brother [plans to] console himself

RASHI רש"י

(40) ועל חרבך — *[could literally mean, "upon your sword," but here, means] the equivalent of* **בחרבך**, *"with your sword." [For] there are instances in Scripture, where* **על** *appears in place of the prefix* **ב**. *For instance (Ezekiel 33:26), "You stand with your sword (***על חרבכם***)," [where* **על חרבכם** *is equivalent to]* **בחרבכם**; *[likewise (Exodus 6:26),] "with their host, (***על צבאתם***)," [where* **צבאתם על** *is equivalent to]* **בצבאתם** *(see Rashi there).* **והיה כאשר תריד** — *[This word* **תריד***] denotes "grief" [or "distress"], as in the verse (Psalms 55:3),"I am distraught (***אריד***) in my prayer." Thus, our verse has the following meaning: If the people of Israel transgress the Torah, and you [Eisav] will consequently have justifiable cause to have "grievance" on account of the blessings that Yaakov took — then "you may cast off his yoke [from upon his neck]" (*Bereishit Rabbah *67:7) [see also Rashi verse 28 above, s.v.* **האלקים**, *where this "condition" to the blessings is explained].* **(41) May the days of mourning for my father come close —** *[This is] to be understood literally [i.e., that Eisav hoped for his father, Yitzhak, to die soon now,] "For," [said Eisav, "in that case,] I will not cause my father distress [if he were to see me kill Yaakov]." And the* Midrash Aggadah *explains this phrase in many different ways.* **(42) When Rivkah was told —** *[But Eisav did not tell this to anyone, so how could anyone know?] Rivkah was told, through the Spirit of Holiness, the very inner*

(מ) **וְעַל חַרְבְּךָ.** כְּמוֹ בְּחַרְבְּךָ יֵשׁ עַל שֶׁהוּא בְּמָקוֹם אוֹת ב' כְּמוֹ עֲמַדְתֶּם עַל חַרְבְּכֶם בְּחַרְבְּכֶם. עַל צִבְאֹתָם בְּצִבְאֹתָם: **וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד.** לְשׁוֹן צַעַר כְּמוֹ אָרִיד בְּשִׂיחִי כְּלוֹמַר כְּשֶׁיַּעַבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַתּוֹרָה וְיִהְיֶה לְךָ פִּתְחוֹן פֶּה לְהִצְטַעֵר עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁנָּטַל וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ וְגוֹ': (מא) **יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי.** כְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁלֹּא אֶצַעֵר אֶת אַבָּא וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה לְכַמָּה פָּנִים יֵשׁ: (מב) **וַיֻּגַּד לְרִבְקָה.** בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הֻגַּד לָהּ

מִתְנַחֵם לְךָ לְהָרְגֶךָ: וְאִתְחַוָּה לְרִבְקָה יָת פִּתְגָמֵי עֵשָׂו בְּרַהּ רַבָּא וּשְׁלָחַת וּקְרַת לְיַעֲקֹב
בְּרַהּ זְעֵירָא וַאֲמֶרֶת לֵיהּ הָא עֵשָׂו אָחוּךְ כְּמִן לָךְ לְמִקְטְלָךְ: **מג וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקֹלִי**
וָקוּם בְּרַח־לְךָ אֶל־לָבָן אָחִי חָרָנָה: וּכְעַן בְּרִי קַבֵּל מִנִּי וְקוּם אֲזֵיל לָךְ לְוָת
לָבָן אָחִי לְחָרָן: **מד וְיָשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֲמַת**
אָחִיךָ: וְתֵתֵיב עִמֵּיהּ יוֹמִין זְעֵירִין עַד דִּיתוּב רוּגְזָא דְאָחוּךְ: **מה עַד־שׁוּב אַף־אָחִיךָ**
מִמְּךָ וְשָׁכַח אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לּוֹ וְשָׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה
אֶשְׁכַּל גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד: עַד דִּיתוּב רוּגְזָא דְאָחוּךְ מִנָּךְ וְיִתְנְשֵׁי יָת דִּי עֲבַדְתְּ

regarding you, by killing you! **(43)** So now, my son, listen to my voice: Arise and flee to my brother Lavan, to Haran! **(44)** Remain with him for a few days, until your brother's fury subsides, **(45)** Until your brother's wrath eases off from you, and he forgets that which you did to him. Then, I shall send and take you

RASHI **רש"י**

מַה שֶּׁעָשָׂו מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ: **מִתְנַחֵם לְךָ.** נִחַם עַל הָאַחֲוָה לַחֲשׁוֹב מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת לְהִתְנַכֵּר לְךָ וּלְהָרְגְךָ. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה כְּבָר אַתָּה מֵת בְּעֵינָיו וְשָׂתָה עָלֶיךָ כּוֹס שֶׁל תַּנְחוּמִים וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ לָשׁוֹן תַּנְחוּמִים מִתְנַחֵם הוּא עַל הַבְּרָכוֹת בַּהֲרִיגָתְךָ: (מד) **אֲחָדִים.** מוּעָטִים: (מה) **לָמָּה אֶשְׁכַּל.** אֶהְיֶה שַׁכּוּלָה מִשְּׁנֵיכֶם. (לְמַד עַל) הַקּוֹבֵר אֶת בָּנָיו שֶׁקָּרוּי שָׁכוּל וְכֵן בְּיַעֲקֹב אָמַר כַּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכָלְתִּי: **גַּם שְׁנֵיכֶם.** אִם יָקוּם עָלֶיךָ וְאַתָּה תַּהֲרְגֶנּוּ יַעֲמֹדוּ בָּנָיו וְיַהַרְגוּךָ וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרְקָה בָּהּ וְנִתְנַבְּאָה שֶׁבְּיוֹם אֶחָד יָמוּתוּ כְּמוֹ

*thoughts of Eisav (*Bereishit Rabbah *67:9).* **מתנחם לך** *— [A* Midrashic *explanation of the word* **מתנחם** *is:] Eisav reconsidered (***נחם***) his brotherly relationship, and had thoughts in another [direction], namely, to become estranged from you and to kill you (see Rashi on Genesis 6:6). And the* Midrash Aggadah *[explains the term as follows]: You are already dead in Eisav's eyes, and he is drinking a cup of consolation (***תנחומים***) over you! And according to its simple meaning, [just like the* Midrashic *explanation,] the word* **מתנחם** *indeed signifies* **תנחומים***, "consolation" [but the meaning is that Rivkah was saying]: "Eisav [plans to] console himself (***מתנחם***) regarding [your receiving] the blessings, by your death!"* **(44) אחדים** *— [This word means:] "A few."* **(45) למה אשכל** *— [means: "Why should] I be bereft (***שכולה***) of both of you?" This [example] teaches us that the term* **שכול** *applies to one who buries his children [see next Rashi which demonstrates that this term indeed referred to burying children]. Similarly, regarding Yaakov [the term is applied with the same meaning,] when he said (Genesis 43:14),* **כאשר שכלתי שכלתי***, "as I have already been bereaved, so am I bereaved" [referring to Yaakov's being (assumedly) bereft of Yosef, Shimon and now Binyamin].* **Both of you —** *[But why would both brothers die? Rivkah was effectively saying:] "If Eisav rises up against you, and you [succeed to] kill him [in defense], then his sons will rise up and kill you!" And in actual fact, [when Rivkah made this statement,] the Spirit of Holiness came upon her, and she thereby prophesied that both [of her sons] would indeed die on the same day, as is explained in the*

לִיהּ וְאֶשְׁלַח וְאֶדְבְּרִנָּךְ מִתַּמָּן לְמָה אֶתְכַּל אַף תַּרְוֵיכוֹן יוֹמָא חָד: מו **וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל־יִצְחָק קַצְתִּי בְחַיַּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חֵת אִם־לֹקֵחַ יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־חֵת כָּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִי חַיִּים:** וַאֲמָרַת רִבְקָה לְיִצְחָק

עָקִית בְּחַיַּי מִן קֳדָם בְּנַת חִתָּאָה אִם נְסִיב יַעֲקֹב אִתְּתָא מִבְּנַת חִתָּאָה כְּאִלֵּין מִבְּנַת אַרְעָא לְמָה

לִי חַיִּים: **כח** א **וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:** וּקְרָא יִצְחָק לְיַעֲקֹב וּבָרִיךְ יָתֵיהּ וּפַקֵּדֵיהּ וַאֲמַר

לֵיהּ לָא תִסַּב אִתְּתָא מִבְּנַת כְּנָעַן: ב **קוּם לֵךְ פַּדֶּנָה אֲרָם בֵּיתָה בְתוּאֵל אֲבִי אִמֶּךָ וְקַח־לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לָבָן אֲחִי אִמֶּךָ:** קוּם אֲזֵיל לְפַדַּן אֲרָם

לְבֵית בְּתוּאֵל אֲבוּהָא דְאִמָּךְ וְסַב לָךְ מִתַּמָּן אִתְּתָא מִבְּנַת לָבָן אֲחוּהָא דְאִמָּךְ: ג **וְאֵל שַׁדַּי**

[back] from there. Why should I be bereft of both of you in one day?! **(46)** Then Rivkah said to Yitzhak: I am disgusted with my life on account of the daughters of Heit: if Yaakov takes a wife from the daughters of Heit, like the daughters of this land, then why should I live? **28** **(1)** Yitzhak called for Yaakov, and blessed him. Then he commanded him, and said to him: Do not take a wife from the daughters of Canaan. **(2)** Arise, go to Padan Aram, to the house of Betu-eil, your mother's father, and take a wife for yourself from there, from the daughters of Lavan, your mother's brother. **(3)** And may the Almighty Sha-daiy

RASHI **רש"י**

שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּפֶרֶק הַמְּקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ: (מו) **קַצְתִּי בְחַיַּי.** מָאַסְתִּי בְחַיָּי: (ב) **פַּדֶּנָה.** כְּמוֹ לְפַדָּן: **בֵּיתָה בְתוּאֵל.** לְבֵית בְּתוּאֵל. כָּל תֵּבָה שֶׁאֲרִיכָה לָמֶ"ד בַּתְּחִלָּתָהּ

chapter [of Tractate Sotah, entitled] Hamekanei Le-ishto *(13a). [There, the Talmud explains that when Yaakov's sons came from Egypt to bury their father in the Makhpeilah Cave, Eisav blocked the entrance, demanding to see documentation of Yaakov's entitlement to be buried there. While Naftali raced back to Egypt to retrieve the necessary document, Dan's son, Hushim, who was deaf, asked what the delay was all about. When they explained, he did not accept that the honor of his grandfather, the great Patriarch Yaakov, should be violated any longer, and immediately drew his sword and cut off Eisav's head, which rolled into the Cave. Thus, Rivkah's prophesy of Yaakov and Eisav dying on the same day.]* **(46) קצתי בחיי** *— [means:] "I am disgusted with my life."* **(2) פדנה** *— [This word, with a* ה *as a suffix,] is the equivalent to* **לפדן** *[see next Rashi]* **ביתה בתואל** *— [The word* **ביתה***, with a* ה *as a suffix is equivalent to* **לבית בתואל***], "to the house of Betu-eil." [Thus the general rule here is:] Any word that requires a letter* ל *at its beginning [giving it the meaning "to ..."], the letter* ה *can instead be placed at the end of it [in order to convey the same meaning, namely "to ... ." Actually this rule usually applies to proper nouns for places or countries (like in our verse),*

יְבָרֶךְ אֹתְךָ וְיַפְרְךָ וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים: וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ יָתָךְ וְיַפְשָׁךְ
וְיַסְגְּנָךְ וּתְהֵי לְכִנְשַׁת שִׁבְטִין: ד וְיִתֶּן־לְךָ אֶת־בִּרְכַת אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ
אִתָּךְ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: וְיִתֵּן
לָךְ יָת בִּרְכְתָא דְאַבְרָהָם לָךְ וְלִבְנָיךְ עִמָּךְ לְמֵירְתָךְ יָת אַרַע תּוֹתָבוּתָךְ דִּי יְהַב יְיָ לְאַבְרָהָם:
שביעי ה וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם אֶל־לָבָן בֶּן־
בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו: וּשְׁלַח יִצְחָק יָת יַעֲקֹב וַאֲזַל
לְפַדַּן אֲרָם לְוָת לָבָן בַּר בְּתוּאֵל אֲרַמָּאָה אֲחוּהָא דְרִבְקָה אִמֵּיהּ דְיַעֲקֹב וְעֵשָׂו: ו וַיַּרְא עֵשָׂו
כִּי־בֵרַךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְשִׁלַּח אֹתוֹ פַּדֶּנָה אֲרָם לָקַחַת־לוֹ מִשָּׁם

bless you, make you fruitful and make you numerous, and may you become a congregation of peoples. **(4)** And may He grant you the blessing of Avraham — to you, and to your descendants along with you — to have you possess the land of your sojournings, which God has given to Avraham. **(5)** Then Yitzhak sent Yaakov, and he went to Padan Aram, to Lavan, son of Betu-eil, the Aramite, brother of Rivkah, the mother of Yaakov and Eisav. **(6)** Eisav saw that Yitzhak had blessed Yaakov and sent him off to Padan Aram to take a wife for himself

RASHI רש"י

and to some specific vessels, for instance, **המזבחה,** *"to the altar"] (Yevamot 13b).* **ואל שדי** (3) *— [This Name of God can be considered to signify an acronym, namely,* **שדי,** she-ddaiy, *meaning "that there is sufficient." Yitzhak's specific application of this Name of God here meant: "The Almighty*

הִטִּיל לָהּ הֵ"א בְּסוֹפָהּ: (ג) **וְאֵל שַׁדַּי.** מִי שֶׁדַּי בְּבִרְכוֹתָיו לַמִּתְבָּרְכִין מִפִּיו יְבָרֵךְ אוֹתָךְ: (ד) **אֶת בִּרְכַת אַבְרָהָם.** שֶׁאָמַר לוֹ וְאֶעֱשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל. וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֶךָ. יִהְיוּ אוֹתָן בְּרָכוֹת הָאֲמוּרוֹת לְךָ (בְּשִׁבִילְךָ) מִמְּךָ יֵצֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי וְאוֹתוֹ הַזֶּרַע הַמְּבוֹרָךְ: (ה) **אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו.** אֵינִי יוֹדֵעַ מַה

God,] Whose blessings are sufficient for those who are blessed by Him — may He bless you." (see Rashi Genesis 17:1) **(4) The blessing of Avraham —** *whereby God had said to Avraham (Genesis12:2), "And I shall make you into a great nation" and (Genesis 22:18), "And [all the nations on earth] will bless themselves through your descendants." [Thus, Yitzhak was saying here:] "May it be that those blessings were stated about you" [i.e., these Divine blessings will doubtlessly be granted, but may you be the one to whom they are referring. i.e.,] "may that [great] nation issue from you, and may those blessed descendants [issue from you, rather than from someone else]."* **(5) The mother of Yaakov and Eisav —** *[Although there are several explanations regarding this seemingly superfluous phrase "the mother of Yaakov and Eisav, "nevertheless] I do not know what it teaches us [i.e., I do not know which explanation is the correct one, to reconcile the words in the verse with its simple*

אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת
כְּנָעַן: וַחֲזָא עֵשָׂו אֲרֵי בָּרִיךְ יִצְחָק יָת יַעֲקֹב וְשַׁלַּח יָתֵיהּ לְפַדַּן אֲרָם לְמִסַּב לֵיהּ מִתַּמָּן אִתְּתָא
כַּד בָּרִיךְ יָתֵיהּ וּפַקִּיד עֲלוֹהִי לְמֵימַר לָא תִסַּב אִתְּתָא מִבְּנָת כְּנָעַן: מפטיר ז וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב
אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם: וְקַבִּיל יַעֲקֹב מִן אֲבוּהִי וּמִן אִמֵּיהּ וַאֲזַל
לְפַדַּן אֲרָם: ח וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו: וַחֲזָא
עֵשָׂו אֲרֵי בִישָׁא בְּנָת כְּנָעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אֲבוּהִי: ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח
אֶת־מָחֲלַת וּ בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲחוֹת נְבָיוֹת עַל־נָשָׁיו

from there, [and that] when he blessed him, he had commanded him, saying, Do not take a wife from the daughters of Canaan. (7) [Eisav also saw that] Yaakov had listened to his father and mother, and had [indeed] gone to Padan Aram. (8) So, Eisav understood that the daughters of Canaan were evil in the eyes of his father, Yitzhak. (9) And therefore, Eisav went to Yishmaeil, and took Moh'lat, the daughter of Avraham's son Yishmaeil [and] sister of

RASHI **רש"י**

מְלַמְּדֵנוּ: (ז) **וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב.** מְחוּבָּר לָעִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי בֵּרַךְ יִצְחָק וְגוֹ' וְכִי שִׁלַּח אוֹתוֹ פַּדֶּנָה אֲרָם וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְהָלַךְ פַּדֶּנָה אֲרָם וְכִי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנַעַן וְהָלַךְ גַּם הוּא אֶל יִשְׁמָעֵאל: (ט) **אֲחוֹת נְבָיוֹת.** מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר בַּת יִשְׁמָעֵאל אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא אֲחוֹת נְבָיוֹת אֶלָּא לָמַדְנוּ שֻׁמַּת יִשְׁמָעֵאל מֻשֶּׁעֱדָה לְעֵשָׂו קוֹדֶם נִשּׂוּאֶיהָ וְהִשִּׂיאָה נְבָיוֹת אֲחִיהָ וְלָמַדְנוּ שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק בֶּן ס"ג שָׁנִים שֶׁהֲרֵי יִשְׁמָעֵאל בֶּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשֶׁנּוֹלַד

meaning]. (7) **Yaakov had listened —** *[This verse] is connected with the preceding one, i.e., [verses 6-9 have the following meaning:] "Eisav saw that Yitzhak had blessed Yaakov" and that he had "sent him off to Padan Aram" and that "Yaakov had listened to his father [and mother,] and had indeed gone to Padan Aram," [so he understood] that "the daughters of Canaan were evil" — therefore, Eisav also [decided to take a wife, not from daughters of Canaan, and accordingly,] "went to Yishmaeil."* (9) **Sister of Nevayot —** *[Nevayot was the firstborn son of Yishmaeil (see Genesis 25:13). Therefore,] since Scripture states here that Moh'lat was Yishmaeil's daughter, do I not already know then, that she was Nevayot's sister?! [So Scripture need not have stated here "sister of Nevayot" altogether.] However, this [seemingly superfluous statement,] teaches us [several things, as follows:] a) That Yishmaeil died after he had betrothed Moh'lat to Eisav but before her marriage [to Eisav]. [And our verse here describes Moh'lat as Nevayot's sister,] because it was her brother Nevayot who gave her away in marriage [in lieu of his father, Yishmaeil, since Yishmaeil had died by that time]; b) [and now that we know that Yishmaeil died at this time,] this, in turn, teaches us that Yaakov, at that point in time, must have been 63 years old. [How so?] Well, Yishmaeil was 74 years old when Yaakov was born [a fact which is borne*

לָוֹ לְאִשָּׁה: ס ס ס וַאֲזַל עֵשָׂו לְוָת יִשְׁמָעֵאל וּנְסִיב יָת מַחֲלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל בַּר אַבְרָהָם אֲחָתֵיהּ דִּנְבָיוֹת עַל נְשׁוֹהִי לֵיהּ לְאִנְתּוּ:

Nevayot, as a wife for himself, in addition to his [other] wives.

RASHI **רש"י**

יַעֲקֹב. שי"ד שָׁנָה הָיָה גָּדוֹל יִשְׁמָעֵאל מִיִּצְחָק וְיִצְחָק בֶּן ס' שָׁנָה בְּלֶדֶת אוֹתָם הֶרִי ע"ד וּשְׁנוֹתָיו הָיוּ קל"ז שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגוֹ' נִמְצָא יַעֲקֹב כְּשֶׁמֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה וְלָמַדְנוּ מִכָּאן שֶׁנִּטְמָן בְּבֵית עֵבֶר י"ד שָׁנָה וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ לְחָרָן שֶׁהֲרֵי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבָן לְפָנָיו לְיִדְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֶלָּא י"ד שָׁנָה שֶׁנֶּאֱמַר עֲבַדְתִּיךָ י"ד שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנוֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וּשְׂכָר הַצֹּאן מְשֻׁנּוֹלָד יוֹסֵף הָיָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגוֹ' וְיוֹסֵף בֶּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁמָּלַךְ וּמִשָּׁם עַד שֶׁיָּרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים ז' שֶׁל שׂוֹבַע וּב' שֶׁל רָעָב וְיַעֲקֹב אָמַר לְפַרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה. צֵא

out from the following:] For [since Avraham was 86 years old when Yishmaeil was born (see Genesis 16:16) and 100 years old when Yitzhak was born (see Genesis 21:5), therefore,] Yishmaeil was 14 years older than Yitzhak; [furthermore,] Yitzhak was 60 years old at the birth of Yaakov and Eisav (see 25:26 above) — hence, [since Yishmaeil was 14 years older than Yitzhak, as above,] Yishmaeil must have been 74 years old [when Yaakov was born]. Now, Yishmaeil's total years amounted to 137, as the verse says (25:17 above), "And these are the years of Yishmaeil's life: [One hundred years, thirty years and seven years]." We see from here, that when Yishmaeil died [at the age of 137], Yaakov [being 74 years younger than Yishmaeil, as above,] must have been [137-74=] 63 years old. c) [Since we now know that Yaakov was 63 years old at the death of Yishmaeil,] we learn from here, in turn, that [on his way to Haran now,] Yaakov must have secluded [himself] for 14 years in the house [of Torah learning of] Eiver [the grandson of Sheim], and only then, he went to Haran. [How do we learn this? Well,] up to the time that [his son] Yosef was born, Yaakov had only stayed for 14 years in Lavan's house, as the verse says (Genesis 31:41), "I served you for fourteen years for your two daughters, and six years for your flock" — and [the agreement, after those 14 years, to work and] receive flock as payment, took place only after Yosef was born [as we see clearly from the continuity of the verses then,] as it says (Genesis 30:25 and further), "And it was, when Rahel had given birth to Yosef [that Yaakov said to Lavan, Let me leave, and I shall go (back) to my place and to my Land ...]" [at which point Yaakov and Lavan agree that Yaakov work now for payment in flock, which he did for the ensuing six years. Thus, when Yosef was born, Yaakov had stayed at Lavan's for 14 years.] [Furthermore, we know that] Yosef was 30 years old when he [became] a ruler [in Egypt (see Genesis 41:46)]; and from that point until the time that [his father] Yaakov came down to Egypt, nine years elapsed: 7 years of plenty and 2 years of famine (see Genesis 45:6). Now, [at that juncture when Yaakov arrived in Egypt], Yaakov said to Pharaoh (Genesis 47:9), "The days of the years of my sojournings amount to one hundred and thirty years." [However, using the information that we have learned above, Yaakov's age should have amounted to 116, for] go and calculate [the total years of Yaakov's life until that point when he told Pharaoh that he was 130]: [From the

וַחֲשׁוֹב י"ד שָׁנָה שֶׁלִּפְנֵי לֵידַת יוֹסֵף וּל' שֶׁל יוֹסֵף וְט' מִשֶּׁמָּלַךְ עַד שֶׁבָּא יַעֲקֹב הֲרֵי נ"ג וּכְשֶׁפָּרַשׁ מֵאָבִיו הָיָה בֶּן ס"ג הֲרֵי קט"ז וְהוּא אוֹמֵר שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה הֲרֵי חֲסֵרִים י"ד שָׁנִים הָא לָמַדְתָּ שֶׁאַחַר שֶׁקִּבֵּל הַבְּרָכוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֵבֶר י"ד שָׁנִים. (אֲבָל לֹא נֶעֶנַשׁ עֲלֵיהֶם בִּזְכוּת הַתּוֹרָה שֶׁהֲרֵי לֹא פֵּרַשׁ יוֹסֵף מֵאָבִיו אֶלָּא כ"ב שָׁנָה דְּהַיְנוּ מִי"ז עַד ל"ט כְּנֶגֶד כ"ב שֶׁפֵּרַשׁ יַעֲקֹב מֵאָבִיו וְלֹא כִּבְּדוֹ וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבָן וּשְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁשָּׁהָה בַּדֶּרֶךְ כְּדִכְתִיב וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכּוֹת וּפִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, מִזֶּה הַפָּסוּק שֶׁשָּׁהָה י"ח חֳדָשִׁים בַּדֶּרֶךְ דְּבַיִת הַוֶּה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְסֻכּוֹת הַוֶּה בִּימוֹת הַחַמָּה וּלְחֶשְׁבּוֹן

present juncture in Scripture, when Yaakov left for Haran, Yaakov stayed in Lavan's house for] 14 years before Yosef's birth; then, [add to this the] thirty years [that was the age] of Yosef [bringing us to the time Yosef became a ruler, which makes a subtotal of 44]; and then [add to this, the] nine [years that elapsed] from the time Yosef became a ruler until Yaakov came [to Egypt — making a total of 53 years of Yaakov's life from his leaving to Haran until his arrival in Egypt. And, since we know that] Yaakov was 63 years old when he left his father, the total number of years [of Yaakov's life according to this calculation] is [63+53=] 116 years, whereas Yaakov says [to Pharaoh] that he was 130 years old! Thus, there are 14 years unaccounted for here. Hence, we learn that after Yaakov received the blessings [from his father, Yitzhak], he secluded [himself] in the house [of Torah learning of] Eiver for 14 years [before he arrived in Haran, and thus, the total years of his life is 116+14= 130 years, just as he indeed told Pharaoh] (Megillah 17a). [We find that Yaakov was punished for the time he was absent from his parents, because he denied himself the opportunity of honoring one's father and mother. Yaakov's punishment was that his own son, Yosef, was separated from him.] However, he was not punished for these [14 years he spent at the house of Eiver,] by virtue of the merit of the Torah. For Yosef was separated from his father for only 22 years, namely, from when Yosef was 17 years old (37:2,14) until he was 39 years old [i.e., nine years after his becoming ruler in Egypt, when he was 30, as above]. This 22-year period [when Yosef was separated from his father,] corresponded to 22 years that Yaakov himself had separated from his own father [Yitzhak] and consequently had not honored him, as follows: 20 years [when he was] in Lavan's house (see Genesis 31:41); and 2 years that he tarried on the way [back home], as it is written (Genesis 33:17), "[Yaakov travelled to Sukkot] and built a house for himself. And for his cattle, he made huts" — from this verse, our Rabbis, of blessed memory, have expounded (Megillah 17a) that Yaakov tarried on the way [back home] for 18 months [and then another 6 months], as follows. [The first mention in that verse of "Sukkot," meaning "huts," shows that Yaakov stayed there for the summer, and lived in huts — thus, the first six-month period; then, the verse states that he built] "a house," [which shows that he stayed there] through the ensuing winter, [where he needed a house, rather than a hut — thus, the second six-month period; and then, the verse mentions that "for his cattle, he made] huts," [which again indicates that he stayed] throughout another summer period, [when huts are sufficient. Hence, along the way back home, Yaakov tarried for 18 months (see Rashi Genesis 33:17). And in addition to these, he stayed for six months in Beit-eil (see Rashi Genesis 37:34 and Bereishit Rabbah *78:16), giving a total of two years on the way home. Thus, altogether, Yaakov was away from his father 22 years, apart from the 14 years he was in the house of*

RASHI **רש"י**

הַפְּסוּקִים שֶׁחִשַּׁבְנוּ לְעֵיל מִשֶּׁפֵּרַשׁ מֵאָבִיו עַד שֶׁיָּרַד לְמִצְרַיִם שֶׁהָיָה בֶּן ק"ל שָׁנִים שֶׁשָּׁם אָנוּ מוֹצְאִים עוֹד י"ד שָׁנִים אֶלָּא וַדַּאי נִטְמָן בְּבֵית עֵבֶר בַּהֲלִיכָתוֹ לְבֵית לָבָן לִלְמוֹד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ וּבִשְׁבִיל זְכוּת הַתּוֹרָה לֹא נֶעֱנַשׁ עֲלֵיהֶם וְלֹא פֵּרַשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֶלָּא כ"ב שָׁנָה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה עַד כָּאן מָצָאתִי בְּרַשִׁ"י יָשָׁן): **עַל נָשָׁיו.** הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָתוֹ שֶׁלֹּא גֵּרַשׁ אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת:

Eiver]. And therefore, according to this calculation [of Yaakov's age,] as we set out above, based on the verses — from the time that Yaakov separated from his father until he went down to Egypt, when he was 130 years old — we found that there were 14 years unaccounted for [in the entire period that Yaakov was separated from his father]. Doubtless, [this was the period through which] he had secluded [himself] in the house [of Torah learning] of Eiver, on his way to Lavan's house, in order to learn Torah from Eiver [the grandson of the great sage Sheim, who had subsequently passed away]. And thus, by virtue of the merit of the Torah, Yaakov was not punished for those [14 years, whereas he was punished for the remainder of the time that he was separated from his father, namely, 22 years, as explained]. This is why [his son,] Yosef was separated from him for 22 years — measure for measure [i.e., for exactly the accountable number of years he himself separated from his own father, Yitzhak] (Megillah 17a). This passage [in Rashi, starting from "However, he was not punished ..." and until here, was found] in an old text of Rashi. **In addition to his [other] wives —** *[His other wives (see Genesis 26:34-35) were evil, worshipping idolatry and becoming "a source of provocation to Yitzhak and Rivkah." Thus, instead of divorcing these evil wives] Eisav added evil on top of his present evil, [by marrying yet another evil wife, Yishmaeil's daughter,] while not divorcing his first wives (see* Bereishit Rabbah *67:13).*

הפטרת תולדות

בתרי עשר במלאכי פרק א

א מַשָּׂא דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מַלְאָכִי: ב אָהַבְתִּי אֶתְכֶם אָמַר יְדוָֹה וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה אֲהַבְתָּנוּ הֲלוֹא־אָח עֵשָׂו לְיַעֲקֹב נְאֻם־יְדוָֹה וָאֹהַב אֶת־יַעֲקֹב: ג וְאֶת־עֵשָׂו שָׂנֵאתִי וָאָשִׂים אֶת־הָרָיו שְׁמָמָה וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְבָּר: ד כִּי־תֹאמַר אֱדוֹם רֻשַּׁשְנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֳרָבוֹת כֹּה אָמַר יְדוָֹה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וַאֲנִי אֶהֱרוֹס וְקָרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְדוָֹה עַד־עוֹלָם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאֶינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַּל יְדוָֹה מֵעֵל לִגְבוּל יִשְׂרָאֵל: ו בֵּן יְכַבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדֹנָיו וְאִם־אָב אֲנִי אַיֵּה כְבוֹדִי וְאִם־אֲדוֹנִים אֲנִי אַיֵּה מוֹרָאִי אָמַר | יְדוָֹה צְבָאוֹת לָכֶם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי שְׁמִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה בָזִינוּ אֶת־שְׁמֶךָ: ז מַגִּישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגֹאָל וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה גֵּאַלְנוּךָ בֶּאֱמָרְכֶם שֻׁלְחַן יְדוָֹה נִבְזֶה הוּא: ח וְכִי־תַגִּשׁוּן עִוֵּר לִזְבֹּחַ אֵין רָע וְכִי תַגִּישׁוּ פִּסֵּחַ וְחֹלֶה אֵין רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ הֲיִרְצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ אָמַר יְדוָֹה צְבָאוֹת: ט וְעַתָּה חַלּוּ־נָא פְּנֵי־אֵל וִיחָנֵּנוּ מִיֶּדְכֶם הָיְתָה זֹּאת הֲיִשָּׂא מִכֶּם פָּנִים אָמַר יְדוָֹה צְבָאוֹת: י מִי גַם־בָּכֶם וְיִסְגֹּר דְּלָתַיִם וְלֹא־תָאִירוּ מִזְבְּחִי חִנָּם אֵין־לִי חֵפֶץ בָּכֶם אָמַר יְדוָֹה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אֶרְצֶה מִיֶּדְכֶם: יא כִּי מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ וְעַד־מְבוֹאוֹ גָּדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם וּבְכָל־מָקוֹם מֻקְטָר מֻגָּשׁ לִשְׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גָדוֹל שְׁמִי בַּגּוֹיִם אָמַר יְדוָֹה צְבָאוֹת: יב וְאַתֶּם מְחַלְּלִים אוֹתוֹ בֶּאֱמָרְכֶם שֻׁלְחַן אֲדֹנָי מְגֹאָל הוּא וְנִיבוֹ נִבְזֶה אָכְלוֹ: יג וַאֲמַרְתֶּם הִנֵּה מַתְּלָאָה וְהִפַּחְתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְדוָֹה צְבָאוֹת וַהֲבֵאתֶם גָּזוּל וְאֶת־הַפִּסֵּחַ וְאֶת־הַחוֹלָה וַהֲבֵאתֶם אֶת־הַמִּנְחָה הַאֶרְצֶה אוֹתָהּ מִיֶּדְכֶם אָמַר יְדוָֹה: יד וְאָרוּר נוֹכֵל וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר וְנֹדֵר וְזֹבֵחַ מָשְׁחָת לַאדֹנָי כִּי מֶלֶךְ גָּדוֹל אָנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּשְׁמִי נוֹרָא בַגּוֹיִם: ב א וְעַתָּה אֲלֵיכֶם

הַמִּצְוֶה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים: ב אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם־לֹא תָשִׂימוּ עַל־לֵב לָתֵת כָּבוֹד לִשְׁמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשִׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת־הַמְּאֵרָה וְאָרוֹתִי אֶת־בִּרְכֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתִיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׂמִים עַל־לֵב: ג הִנְנִי גֹעֵר לָכֶם אֶת־הַזָּרַע וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: ד וְיָדַעְתֶּם כִּי שִׁלַּחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִהְיוֹת בְּרִיתִי אֶת־לֵוִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ה בְּרִיתִי | הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם וָאֶתְּנֵם־לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא: ו תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ וְעַוְלָה לֹא־נִמְצָא בִשְׂפָתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הָלַךְ אִתִּי וְרַבִּים הֵשִׁיב מֵעָוֹן: ז כִּי־שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מַלְאַךְ יְהוָה־צְבָאוֹת הוּא:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום

Mishnah *Mikvaot, chapter 6*

משנה מקואות פרק ו

א כָּל הַמְעֹרָב לַמִּקְוֶה, כַּמִּקְוֶה. חוֹרֵי הַמְּעָרָה וְסִדְקֵי הַמְּעָרָה, מַטְבִּיל בָּהֶם כְּמָה שֶׁהֵם. עוּקַת הַמְּעָרָה, אֵין מַטְבִּילִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה נְקוּבָה כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁהִיא מַעֲמֶדֶת עַצְמָהּ אֲבָל אִם אֵינָהּ מַעֲמֶדֶת עַצְמָהּ, מַטְבִּילִין בָּהּ כְּמָה שֶׁהִיא: **ב** דְּלִי שֶׁהוּא מָלֵא כֵלִים וְהִטְבִּילָן, הֲרֵי

(1) Any [gathering of valid water] which is joined with [the water of] a *mikvah* is as valid as the *mikvah* [it becomes part of the *mikvah* and one may immerse in it, though it contains less than the required 40 *se'ah*]. One may immerse in holes of a cavern [forming a *mikvah*] and in crevices of a cavern [forming a *mikvah*] just as they are [their water need not be joined by a hole (as big as the tube of a water-skin) to the water in the cavern, any connection is sufficient]; but one may not immerse in the pit [as explained by Rabbi Yehudah, below] of a cavern, unless it has a hole as big as the tube of a water-skin. Rabbi Yehudah [explaining the above] said: When [is this case]? When it stands by itself [a roof separating it from the *mikvah* above, thereby constituting an independent pool]; but if it does not stand by itself [i.e., if the roof would collapse when someone immersed in the *mikvah* above it], one may immerse in it just as it is [it is part of the *mikvah* in the cavern and need not have 40 *se'ah*, nor be connected with the *mikvah* by a hole]. (2) If a [defiled] bucket [the mouth of which was smaller than the required two-fingers-wide hole] was full of vessels and they were immersed, they [all] become clean [since the immersion

רבנו עובדיה מברטנורא

א כל המעורב חורי המערה. חורין שבתוך המקוה. ומשום שרוב טבילות שלהן במערות, קרי למקוה מערה: **כמה שהם.** אע"פ שאין נקובין כשפופרת הנוד: **עוקת המערה.** גומא שבשולי המקוה אין מימיה נחשבין עם מימי המקוה שלמעלה מהן להיות כשרין לטבול בהן, אלא אם כן יש ביניהן כשפופרת הנוד לחברן: **אמר ר' יהודה אימתי.** לא בא ר' יהודה לחלוק אלא לפרש: **בזמן שהיא מעמדת את עצמה.** כשבא לטבול בעוקה, העוקה היא מעמדת את עצמה ואין הגג המפסיק בינה ובין המערה נופל מאליו: **אבל אם אינה מעמדת את עצמה.** ובשעה שבא לטבול, נופל גג העוקה שהוא תחתית המקוה, ומתערבים מימי המערה במי העוקה: **מטבילין בה כמו שהיא.** אפילו אין בנקב כשפופרת הנוד: **ב והטבילן הרי אלו טהורים.** ואפילו אין פי הדלי רחב כשפופרת הנוד. וכגון שהדלי עצמו

אֵלּוּ טְהוֹרִים. וְאִם לֹא טָבַל, (אֵין מַמִּים מְעָרְבִין), עַד שֶׁיִּהְיוּ מְעֹרָבִין כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד: **ג** שְׁלֹשָׁה מִקְוָאוֹת, בָּזֶה עֶשְׂרִים סְאָה (וּבָזֶה עֶשְׂרִים סְאָה), וּבָזֶה עֶשְׂרִים סְאָה מַיִם שְׁאוּבִין, וְהַשָּׁאוּב מִן הַצַּד, וְיָרְדוּ שְׁלֹשָׁה וְטָבְלוּ בָהֶן וְנִתְעָרְבוּ, הַמִּקְוָאוֹת טְהוֹרִין וְהַטּוֹבְלִים טְהוֹרִים. הָיָה הַשָּׁאוּב בָּאֶמְצַע, וְיָרְדוּ שְׁלֹשָׁה וְטָבְלוּ בָהֶם וְנִתְעָרְבוּ, הַמִּקְוָאוֹת כְּמוֹת שֶׁהָיוּ וְהַטּוֹבְלִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ: **ד** הַסְּפוֹג וְהַדְּלִי שֶׁהָיוּ בָהֶן שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם וְנָפְלוּ לַמִּקְוֶה, לֹא פְסָלוּהוּ,שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לֻגִּין שֶׁנָּפְלוּ: **ה** הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה (שֶׁבַּיָּם), אֵין מַטְבִּילִין

is valid for the bucket, it purifies all the vessels in it as well]; but if [the bucket] was not immersed [for its own sake, i.e., the bucket itself was clean and needed no immersion], the water in the bucket is not reckoned as joined [for the purpose of purifying the utensils, with the water of the *mikvah*] unless it be joined [by means of the neck of the bucket which is as big] as the tube of a water-skin. **(3)** If there were three *mikva'ot*, two of which held twenty *se'ah* [of valid water] and the third held twenty *se'ah* of drawn water, and the one holding drawn water was at the side, if three persons went down [simultaneously] and immersed themselves therein and [the water of the three *mikvaot*] joined [by overflowing through the immersion of the three persons], the *mikva'ot* are clean [all the three *mikva'ot* become valid. They are now considered as one *mikvah* containing 40 *se'ah* of valid water to which were added 20 *se'ah* of drawn water] and those that immersed themselves become clean. If the one holding the drawn water was in the middle [thus preventing the joining of the two with the valid water] and three persons went down and immersed themselves therein and [the water of the three *mikva'ot*] joined, the *mikva'ot* continue as they were before [they remain three separate *mikva'ot*, two with valid water but of insufficient quantity, and one with invalid water] and those that immersed themselves are as they were before [i.e., unclean]. **(4)** If a sponge or a bucket containing three *log* of water fell into a *mikvah* [containing less than 40 *se'ah*], they do not make it invalid because they have only said [that a *mikvah* becomes invalid] if three *log* [of water] fell in [whereas here, some portion of the three *log* remained in the pores of the sponge or in the folds of the bucket]. **(5)** One may not immerse in a chest or in a [wooden] box [even though they contain 40 *se'ah*] which is in the sea, unless it has a hole [which joins their water to the water

רבנו עובדיה מברטנורא

טמא וצריך טבילה, דמגו דסלקא ליה טבילה לדלי, סלקא ליה נמי למה שבתוכו: **ואם לא טבל גרסינן.** כלומר ואם הדלי טהור ואינו מטבילו, שאינו צריך טבילה: **עד שיהו מעורבין כשפופרת הנוד.** אין הכלים שבתוכו טהורים עד שיהיה בפי הדלי כשפופרת הנוד: **ג בזה עשרים ובזה עשרים.** מים כשרים, ובשלישי עשרים סאה מים שאובין: **וטבלו בהן ונתערבו.** על ידי טבילתן צפו המים והשיקו ונתחברו שלשתן זה בזה: **המקואות טהורים.** אפילו השאוב, שהרי שני הכשרים מתערבים יחד ויש כאן שיעור מקוה ארבעים סאה מים כשרים,וכשמתחבר להן השאוב שהמים צפין על גביהן מחמת הטובלים, הוכשרו מימיו לטבילה: **היה השאוב באמצע.** מחמת שהשאוב מפסיק בין שנים החיצונים הכשרים, אין הכשרים מתערבין זה עם זה: **המקואות כמות שהיו.** שהכשרים כשרים להקוות עליהן להשלים ארבעים סאה כשרים, והשאוב אין כשר להקוות עליו. ואע"פ שמימי השאוב מתערבים עם כל אחד, לא מיפסלי להקוות עליהן, דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרין, ומה שירדו ממנו לכל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה: **ד שהיו בהן שלשה לוגין מים. בלועין ודבוקין בהן** אבן אינן נראין בעין, הלכך לא גזרו רבנן, דאין זה מקרי נפלו: **ה השידה והתיבה.** כלים גדולים של עץ הם ומונחים בתוך מקוה כשר: **אלא אם כן היו**

בָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ נְקוּבִין כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּכְלִי גָדוֹל, אַרְבָּעָה טְפָחִים. וּבְקָטָן, רֻבּוֹ. אִם הָיָה שַׂק אוֹ קֻפָּה, מַטְבִּילִין בָּהֶם כְּמָה שֶׁהֵם, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מְעֹרָבִין. הָיוּ נְתוּנִין תַּחַת הַצִּנּוֹר, אֵינָם פּוֹסְלִים אֶת הַמַּקֵּוֶה, אֶלָּא מַטְבִּילִין אוֹתָן וּמַעֲלִין אוֹתָן כְּדַרְכָּן: ו גִּסְטֶרָא שֶׁבַּמַּקֵּוֶה וְהִטְבִּיל בָּהּ אֶת הַכֵּלִים, טָהֲרוּ מִטֻּמְאָתָן, אֲבָל טְמֵאִים עַל גַּב כְּלִי חֶרֶס. אִם הָיוּ הַמַּיִם צָפִים עַל גַּבָּיו כָּל שֶׁהֵן, טְהוֹרִין. מַעְיָן הַיּוֹצֵא מִן הַתַּנּוּר וְיָרַד וְטָבַל בְּתוֹכוֹ, הוּא טָהוֹר וְיָדָיו טְמֵאוֹת.

in the sea] as large as the tube of a water-skin. Rabbi Yehudah says: In the case of a large vessel [i.e., nine handbreadths in height, the hole should be] four handbreadths, and in a small one [the hole should be as large as] the greater part of it. If there is in the sea a sack or a [wicker] basket, one may immerse therein as it is, since the water [in the sea and in the sack or basket] is joined together [through their holes]. If they are placed under a water pipe [constructed in a manner so as not to invalidate the rain water flowing through it into a *mikvah*], they do not make the *mikvah* invalid [the water flowing through the sack or basket into the *mikvah* is not deemed drawn water], and they may be immersed and brought out in the ordinary way [and not bottom upwards, as prescribed for a vessel immersed in a *mikvah* containing exactly 40 *se'ah*]. **(6)** If there was a [partly] broken [earthenware] vessel in the *mikvah* [and walls of the broken vessel rose above the water level] and utensils were immersed therein, they become clean from their [former] uncleanness [because the water in the earthenware vessel is considered as being joined to the water in the *mikvah* through the breakage in the vessel], but are again rendered unclean because of the earthenware vessel [if it is unclean. For an earthenware vessel is not rendered clean by immersion in a *mikvah* (Leviticus 11:33), and though the water in it, as part of the *mikvah*, is clean, yet uncleanness remains in the air-space of the vessel above the water. Hence, when utensils are immersed in such an earthenware vessel, the water which adheres to them renders them unclean as they are raised into the air-space of the earthenware vessel]; but if water flowed above it [the walls of the earthen vessel] in any quantity, they will remain clean [because the air-space of the unclean earthenware vessel is all covered by the clean water]. If [water from] a fountain issued from an [unclean] oven [of earthenware fixed to the ground and open at the top, and large enough to hold a man], and a man went down and immersed himself, he is clean [because a man's body is not rendered unclean by the air-space of an unclean vessel] but his hands become unclean [hands do become unclean by the air-space; (see Yadayim 3:1, Hok L'Yisrael, Vol 5, Leviticus page 211)]; but if [the water level was] high above the oven like the height of his hands [i.e.,

רבנו עובדיה מברטנורא

נקובים כשפופרת הנוד. דומיא דעוקה דאמרינן לעיל שצריך שתהא נקובה כשפופרת הנוד: **בכלי גדול.** כגון בר תשעה טפחים או יותר, דמיעוטו הוי ארבעה טפחים, סגי בנקיבת ארבעה טפחים ואין הלכה כר' יהודה: **שק או קופה.** סל עשוי מנצרים של ערבה קלופין: **מטבילין בהן כמו שהן.** אם הן בים. ולא בעו נקיבה כשפופרת הנוד, שכולם מלאים נקבים ובטלים מים שבתוכן לגבי מי מקוה: **אינם פוסלים את המקוה.** משום מים שאובין: **ומעלין אותן כדרכן.** כגון במקוה שיש בו ארבעים סאה מצומצמות דאמרינן לקמן דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהם מן המים, המים שבתוכן שאובין, כיצד יעשה, מטבילן ומעלה אותן דרך שוליהן, ובשק ובקופה לא חיישינן, דלא חשיבי

וְאִם הָיוּ עַל גַּבָּיו רוּם יָדָיו, אַף יָדָיו טְהוֹרוֹת: ז עֵרוּב מִקְוָאוֹת, כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד, כְּעָבְיָהּ וְכַחֲלָלָהּ, כִּשְׁתֵּי אֲצְבָעוֹת חוֹזְרוֹת לִמְקוֹמָן. סָפֵק כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד סָפֵק שֶׁאֵינָהּ כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד, פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן כַּדַּיִת מִן הַמֵּת, וְכַדַּיִת מִן הַנְּבֵלָה, וְכָעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ. כֹּל שֶׁיַּעֲמוֹד כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד, מְמַעֲטָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כֹּל שֶׁהוּא מִבְּרִיַּת הַמַּיִם, טָהוֹר: ח מְטַהֲרִים אֶת הַמִּקְוָאוֹת, הָעֶלְיוֹן מִן הַתַּחְתּוֹן, וְהָרָחוֹק מִן הַקָּרוֹב. כֵּיצַד, מֵבִיא סִילוֹן שֶׁל חֶרֶס אוֹ שֶׁל אֲבָר, וּמַנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתָּיו עַד שֶׁהוּא מִתְמַלֵּא מַיִם, וּמוֹשְׁכוֹ וּמַשִּׁיקוֹ, אֲפִלּוּ כַּשַּׂעֲרָה, דַּיּוֹ. הָיָה בָּעֶלְיוֹן

when he immersed, his hands did not enter the air space of the vessel], his hands also are clean. (7) *Mikva'ot* [containing less than 40 *se'ah*] can be joined together [and combined as one, if there is a hole between them as large] as the tube of a water-skin in thickness and in its hollow space, in which two fingers [those near the thumb] can be turned around in full. If there is a doubt [whether it is as big] as the tube of a water-skin or not, it is invalid, because [the rule concerning immersion] is a command of the Torah [and in the case of doubt regarding the fulfillment of a Torah law, we rule stringently]. The same applies also to the olive's bulk of a corpse, the olive's bulk of carrion, and the lentil's bulk of a creeping thing [these are the minimum quantities which cause defilement, and if there is a doubt in a private domain (see Bartenura) whether they were of the required quantity or not, we must assume that they were, and that they did cause defilement]. Anything which remains [in the hole and is not carried off by the water flowing through the opening which joins the two *mikva'ot*] in [the space measuring] the tube of a water-skin lessens [its measure, and the two *mikva'ot* remain separate]. Rabban Shimon ben Gamliel says: If it is any water creature [which is considered part of the water], it [the *mikva'ot*] remain clean. (8) *Mikva'ot* may be made clean [by joining the invalid drawn water from] a higher [*mikvah* to valid water] from a lower [*mikvah*, or the invalid drawn water from] a distant [*mikvah* to valid water] in a [*mikvah*] near by. How so? One brings a tube of earthenware or of lead [or of any other metal] and puts his hand beneath it [to shut the lower end of the tube and places it in the *mikvah* with invalid water] until it is filled with water; then he draws it along [and places it in the *mikvah* with valid water and releases his hand until the two waters] touch — even if it be by a hair's breadth, it is sufficient [to validate the drawn

רבנו עובדיה מברטנורא

מים שבתוכן שאובין לפסול את המקוה: **ז עירוב מקואות.** מקוה חסר שבצד מקוה שלם. אי נמי, בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה ומתערבין המים דרך חריץ או נקב, שיעורו לצרפן ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ארבעים סאה: **כשפופרת הנוד כעביה וכחללה.** של קנה שנותנין בפי הנוד, והיינו: **כשתי אצבעות חוזרות למקומן.** מתהפכות בריוח בחלל הנקב. ושתי אצבעות שאמרו הם שתי אצבעות הסמוכות לגודל, הראשונות שבפס היד, דהיינו אצבע ואמה: **מפני שהיא מן התורה.** חיוב הטבילה במקוה מים הוי מן התורה: **וכן כזית מן המת.** ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן כשיעור, ספקן טמא. ודוקא ברשות היחיד. אבל ברשות הרבים, ספקן טהור. ואע"ג דאפילו בדרבנן ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא, מכל מקום הכא אילו הוו שיעורי דרבנן, היינו מטהרין אותו: **כל שיעמוד.** בין עפר בין צרורות בין יבחושים אדומים הגדלין במים, אם עומדין על פי הנקב ממעטין בשפופרת הנוד ואין המקואות מתערבין: **כל שהוא מבריית המים.** כגון יבחושים אדומים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: **ח העליון מן התחתון.** כגון שהיה העליון מים שאובים ותחתון מים כשרים: **והרחוק מן הקורב.** ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו ולא עלתה לו טבילה: **מביא סילון של חרס או של אבר.** והוא הדין של עץ או של עצם או של זכוכית. אבר, עופרת: **ומניח ידו תחתיו.** של הסילון כדי שלא יצאו מים לחוץ כשהוא מתמלא עד שעה שישק

אַרְבָּעִים סְאָה וּבַתַּחְתּוֹן אֵין כְּלוּם, מְמַלֵּא בַּכָּתֵף וְנוֹתֵן לָעֶלְיוֹן, עַד שֶׁיֵּרְדוּ לַתַּחְתּוֹן אַרְבָּעִים סְאָה: **ט** כֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי מִקְוָאוֹת שֶׁנִּסְדַּק לִשְׁתֵּי, מִצְטָרֵף. וְלָעֲרֵב, אֵין מִצְטָרֵף, עַד שֶׁיִּהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חִלּוּף הַדְּבָרִים. נִפְרְצוּ זֶה בְּתוֹךְ זֶה, עַל רוּם, כְּקִלְפַּת הַשּׁוּם. וְעַל רֹחַב, כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד: **י** הָאַבְיק שֶׁבַּמֶּרְחָץ, בְּזְמַן שֶׁהוּא בָאֶמְצַע, פּוֹסֵל. מִן הַצַּד, אֵינוֹ פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְוֶה סָמוּךְ לְמִקְוֶה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אִם מְקַבֶּלֶת

water; however, this method would not be sufficient to connect two *mikvaot* that do not contain 40 *se'ah* separately]. If, in the higher [*mikvah*], there were forty *se'ah* [of valid water] and nothing in the lower [one], one may draw water and carry it on his shoulder and place it in the higher *mikvah* till 40 *se'ah* have flowed over and down into the lower *mikvah* [since the *mikvah* above is valid and has 40 *se'ah*, no amount of drawn water can render it invalid, and due to the fact that the overflow was attached to the *mikvah* above it, it is now considered *mikvah* water]. (**9**) If a wall between two *mikva'ot* [one of which had less than 40 *se'ah*] had a lengthwise crack, [from top to bottom, their waters] may be reckoned together [to make up the required quantity; if it was cracked] widthwise [from side to side], they cannot be reckoned together, unless there is, at one place, [a hole as big] as the tube of a water-skin. Rabbi Yehudah says: The rule is just the reverse. If there is [in the wall separating the two *mikvaot*,] a breach from one [*mikvah*] to the other, [they can be reckoned together] if [the breach is] on the top [even if the breach is] as [minute as the thickness] of a garlic skin and its width like the tube of a water-skin. (**10**) The drain [in the shape of a receptacle, having a hole for the discharge of foul water with a stopper] of a bath, if it is in the center, renders [the bath] invalid [because the outlet is then regarded as a receptacle, and water which is made to flow over vessels is thus invalid as a *mikvah*]; but if it is at the side, it does not render it invalid, because then it is like one [i.e., a valid] *mikvah* adjoining another [invalid] *mikvah* [where the law is that one does not invalidate the other]. This is the opinion of Rabbi Meir. But the Sages say: If the bath-basin can contain a quarter *log* [the minimum Biblical size of an independent *mikvah,* used to immerse needles (the Rabbis later instituted 40 *se'ah* as the

רבנו עובדיה מברטנורא

ויתחברו עם המקוה האחר: **אפילו כשערה.** דהקלו בשאובה שהיא דרבנן אבל אם היה העליון חסר מכשיעור ובא להכשירו על ידי השקה להשלימו לכשיעור, אין די בהשקה כשערה, דאפילו ר' יהודה דמיקל טפי בפרק ב' דגיטין (דף עז) בעי טופח על מנת להטפיח: **ממלא בכתף.** דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו: **ט לשתי.** מלמעלה למטה: **לערב.** מימין לשמאל: **חלוף הדברים.** מלמעלה למטה, אין מצטרף. מימין לשמאל, מצטרף. ואין הלכה כ' יהודה: **נפרצו זה בתוך זה.** היינו מלמעלה בראש הכותל דדוקא כשנסדק הכותל או ניקב ולמעלה בראשו שלם, הוא דבעינן כשפופרת הנוד. אבל כשנפרץ הכותן בראשו והמים מתחברים שם, סגי ברום כקליפת השום וברוחב כשפופרת הנוד: **י האביק שבמרחץ.** כלי של מתכת משוקע באמבטי ויש בו נקב, דכשנמאסין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק ויוצאים המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמים הנקב שלא יצאו המים, והמים הנמשכים לאמבטי הן כשרים לטבילה, דלאחר שרחצו בחמין שבמרחץ נכנסים לאמבטי וטובלים שם: **בזמן שהוא באמצע פוסל.** לפי שכל המים גרורים על גביו, ומים הגרורים על גבי כלים הרי אל ופסולים: **מן הצד אינו פוסל.** דאין המים גרורים על גביו ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו, ושאר המים הוו להו מקוה כשר סמוך לשאוב, ומים שאובין בצד מים כשרים לא פסלי ואע"פ שנוגעים זה בזה: **אם מקבלת האמבטי רביעית.** מים כשרים קודם שיגיעו לאביק, כאילו מקבלת ארבעים סאה דמי, משום

הָאַמְבָּטִי רְבִיעִית עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לָאָבִיק, כָּשֵׁר. וְאִם לָאו, פָּסוּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר, אִם מְקַבֵּל הָאָבִיק כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל: **יא** הַמְטֻהֶרֶת שֶׁבַּמַּרְחָץ, הַתַּחְתּוֹנָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין וְהָעֶלְיוֹנָה מְלֵאָה כְשֵׁרִין, אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לֻגִּין, פָּסוּל. כַּמָּה יְהֵא בַּנֶּקֶב וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לֻגִּין אֶחָד מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לַבְּרֵכָה, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֲפִלּוּ הַתַּחְתּוֹנָה מְלֵאָה כְשֵׁרִים וְהָעֶלְיוֹנָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין וְיֵשׁ

minimum size for any vessel)] before [the water] reaches the drain [i.e., the drain is higher than the bottom of the bath-basin, so that water gathers in the bath-basin before any water reaches the drain], it is valid; but if not, it is not valid [even if the drain is at the side]. Rabbi Elazar ben Zadok says: If the drain can contain [water], it [the *mikvah*] is invalid [regardless of its position, since the drain was manufactured in order to contain water]. (**11**) If in a bath's [cold water] gorge [i.e., a pit for a cold-water douche to refresh oneself after a hot bath, in our case there were two cold-water pits one above the other with a hole in the upper pit connecting it with the lower one, i.e., the upper level of the lower pit reached the lower level of the higher pit and there was a hole between the two] the bottom [pit] was full of drawn [water] and the top [pit] full of valid [water but less than 40 *se'ah*], if [through the space] in the hole three *log* of water can pour through at one time, it is invalid [as a *mikvah*; the three *log* of drawn water at the hole render the water in the upper pit invalid. It goes without saying that such would be the case also if the upper pit contained drawn water and the lower pit contained valid water]. How large need the hole be to allow three *log* [to pour through at one time]? A three-hundred and twentieth part of a [40 *se'ah*] pool [this is the proportion of the three *log* to 40 *se'ah*, since 40 *se'ah* = 960 *log*]. This is the opinion of Rabbi Yosi. But Rabbi Elazar says: Even if the bottom [pit] were full of valid [water] and the top [pit] full of drawn [water] and by the hole's side there were three *log*s,

רבנו עובדיה מברטנורא

דרביעין שיעור מקוה היא מדאורייתא להטביל בה מחטין וצנוריות: **אם מקבל האביק.** כלומר כיון דאביק הוא העשוי לקבלה כל שהוא, פסול בכל ענין שיהיה, בין באמצע, בין מן הצד, בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שבא לאביק, בין אינה מקבלת: **יא המטהרת שבמרחץ.** שיקתות המים העשויות במרחץ שנמשכים להם מים צוננים להשתטף בהן כדי לטהר עצמן לאחר שרחצו בחמין, ופעמים שהן שתי שקתות זו בצד זו אלא שהאחת עליונה מחברתה, ויש נקב בכותל שבין שתיהן שהמים יוצאים מזו לזו: **אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין.** שהנקב רחב וארוך כשיעור שיכנסו בו שלשה לוגין, נפסלה העליונה מחמת המים שאובין שבתחתונה, דחשיב כאילוה מים שכנגד חלל הנקב שאובין הן באמצע העליונה, לא מן הצד, ושלשה לוגים מים שאובין פוסלים כשהן באמצע אע"פ שאין פוסלין מן הצד. ורבותא נקט שהתחתונה מים שאובין והעליונה מים כשרים, שדרך המים לרדת ואין דרכן לעלות, ואע"פ כן נפסל העליון. וכל שכן שיפסל כשיהיה הכשר לצד תחתון: **כמה יהא בנקב.** השתא אתא לאשמועינן כמה שיעורו של נקב שיצאו ממנו שלשה לוגין בבת אחת: **אחד משלש מאות ועשרים בבריכה.** דשלשה לוגין אחד משלש מאות וששים לוג, הרי שלשה לוגין חלק אחד משלש מאות ועשרים בבריכה, כלומר במקוה כשר של ארבעים סאה, ושיערו חכמים שיעור מקוה שמחזיק ארבעים סאה, אמה על אמה ברום שלש אמות, הרי שיעור הנקב המחזיק שלשה לוגין הוא אחד משלש מאות ועשרים מאמה על אמה ברום שלש אמות המחזיק ארבעים סאה. ורמב"ם כתב, שאם היתה הבריכה פחות או יותר מארבעים סאה, מחשבין הנקב בפחות וביותר לפי חשבון זה, כגון אם היה בבריכה עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה ושמים: **אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין.** שדרך

בְּצַד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לֻגִּין, כָּשֵׁר, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לֻגִּין שֶׁנָּפְלוּ:

[the pit is] valid, for they have only said: If three *log* fell in [it invalidates, but here in our case, the drawn water did not fall into the valid water].

רבנו עובדיה מברטנורא

מים לירד, אפילו הכי אין שלשה לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה: **שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו.** ואין השאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו. והלכה כר' יוסי:

Gemara *Niddah 13b*

גמרא נדה דף יג:

בָּאֲנָשִׁים תִּקְצֵץ אִיבָּעְיָא לְהוּ דִּינָא תָּנַן אוֹ לְטוּתָא תָּנַן דִּינָא תָּנַן כִּי הָא דְּרַב הוּנָא קָץ יָדָא אוֹ לְטוּתָא תָּנַן. תָּא שְׁמַע דְּתַנְיָא רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר יָד לְאַמָּה תִּקְצֵץ יָדוֹ עַל טַבּוּרוֹ אָמְרוּ לוֹ וַהֲלֹא כְּרֵיסוֹ נִבְקָעַת אָמַר לָהֶם מוּטָב תִּבָּקַע כְּרֵיסוֹ וְאַל יֵרֵד לְבֹאֵר שַׁחַת אִי אֲמַרְתְּ בְּשִׁלְמָא דִּינָא תָּנַן הַיְינוּ דְּאָמַר וַהֲלֹא כְּרֵיסוֹ נִבְקָעַת אֶלָּא אִי אֲמַרְתְּ לְטוּתָא תָּנַן מַאי כְּרֵיסוֹ נִבְקָעַת אֶלָּא מַאי דִּינָא תָּנַן לֹא סַגִּי דְּלָא עַל טַבּוּרוֹ אֶלָּא הָכִי קָאָמַר רַבִּי טַרְפוֹן כָּל הַמַּכְנִיס יָדוֹ לְמַטָּה מִטַּבּוּרוֹ תִּקְצֵץ אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי טַרְפוֹן יָשַׁב לוֹ קוֹץ בִּכְרֵיסוֹ לֹא יִטְּלֶנּוּ אָמַר לָהֶם לֹא וַהֲלֹא כְּרֵיסוֹ נִבְקָעַת אָמַר לָהֶם מוּטָב תִּבָּקַע כְּרֵיסוֹ וְאַל יֵרֵד לְבֹאֵר שַׁחַת:

[On the Mishnah: "Every hand that makes frequent examinations in the case of women is praiseworthy] but in the case of men, it ought to be cut off." The question was raised: Have we here learnt a law or merely a curse? Have we here learnt a law as in the case where Rav Huna cut off one's hand [for raising his hand in an attempt to smite his friend (see Sanhedrin 58b)]; or merely a curse? Come and hear what was taught: Rabbi Tarfon said, If his hand touched the member, let his hand be cut off upon his belly. "But," they said to him, "Would not his belly be split [if they cut off his hand on his belly]?" "It is preferable," he replied, "that his belly shall be split rather than that he should descend into the pit of destruction." Now if you concede that we have here [in the expression, "ought to be cut off"] learnt a law [understanding Rabbi Tarfon literally], one can well understand why they questioned, "Would not his belly be split?" but if you maintain that we have only learnt of a curse, what could be meant by [the question], "His belly be split?"— What then would you suggest, that we have learnt here a law; would it not suffice, if [the cutting off is] not done on his belly?— The fact, however, is that it was this which Rabbi Tarfon meant: Whoever puts his hand below his belly, that hand shall be cut off. They said to Rabbi Tarfon, "If a thorn were stuck in his belly, should he not remove it?" "No," he replied. "But [they said] would not his belly be split [by the thorn]?" "It is preferable," he replied, "that his belly shall be split rather than that he should descend into the pit of destruction."

תרגום הזוהר	זוהר דף מ"ח ע"ב
נֵר שֶׁל שַׁבָּת, נִתָּן לְנְשֵׁי הָעַם הַקָּדוֹשׁ לְהַדְלִיק, וְהֵחֵבִרים אָמְרוּ הַטַּעַם, כִּי חִוָּה	נֵר שֶׁל שַׁבָּת קַדִּישָׁא אִתְיְהִיבַת לְאִנְתְּוָקָא וְחַבְרַיָּיא הָא אָמְרוּ דְּאִיהִי כְּבָתָה בּוּצִינָא דְּעַלְמָא

וְאִתְחַשְׁכַת לֵיהּ וְכוּלִי וְשַׁפִּיר. אֲבָל רָזָא דְמִלָּה הָאי סָפַת שְׁלוֹם מַטְרוּנִיתָא דְעַלְמָא הִיא וְנִשְׁמָתִין דְּאִינּוּן בּוּצִינָא עִלָּאָה בָּהּ שַׁרְיָין. וְעַל דָּא מַטְרוּנִיתָא בָּעְיָא לְאַדְלָקָא דְהָא בְּדוּכְתָּהָא אִתְאַחֲדַת וְעַבְדַת עוֹבָדָהָא. וְאִתְתָּא בָּעְיָא בְחֶדְוָה דְלִבָּא וּרְעוּתָא לְאַדְלָקָא בּוּצִינָא דְשַׁבָּת דְהָא יְקָרָא עִלָּאָה הוּא לָהּ וְזָכוּ רַב לְגַרְמָהּ לְמִזְכֵּי לִבְנִין קַדִּישִׁין דְיהוֹן בּוּצִינָא דְעַלְמָא בְּאוֹרַיְיתָא וּבְדַחֲלְתָּא וְיִסְגּוּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְיָהִיבַת לְבַעְלָהּ אוֹרְכָא דְחַיִּין בְּגִין כַּךְ בַּעְיָא לְאִזְדַּהֲרָא בָהּ. תָּא חֲזֵי שַׁבָּת לֵילְיָא וְיוֹמָא זָכוֹר וְשָׁמוֹר אִיהוּ כַּחֲדָא וְעַל דָּא כְּתִיב זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ וּכְתִיב שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת זָכוֹר לִדְכוּרָא שָׁמוֹר לִנוּקְבָא וְכֻלָּא חָד זַכְאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל חוּלָקֵיהּ דְּקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַדְבֵיהּ וְאַחֲסַנְתֵּיהּ עָלַיְיהוּ כְּתִיב (תהלים קמד) אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

כִּבְתָּהָּ נַרוֹ שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהֵבִיאָה הַמִּיתָה בָּעוֹלָם, [עַל יְדֵי עֵץ הַדַּעַת שֶׁהֶאֱכִילָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן,] וְהֶחֱשִׁיכָה הָעוֹלָם, וְטַעַם טוֹב הוּא. אֲבָל סוֹד הַדָּבָר הוּא, כִּי סָפַת שָׁלוֹם זו, הִיא אֵם הָעוֹלָם, וְהַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֵם נֵרוֹת עֶלְיוֹנִים, שׁוֹרוֹת בָּהּ. וְעַל כֵּן הַמַּלְכָּה, כְּלוֹמַר אִשָּׁה, צְרִיכָה לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת, כִּי בְּמִקּוֹמָהּ נֶאֱחֶזֶת וְעוֹשָׂה הַמַּעֲשֶׂה. וְהָאִשָּׁה צְרִיכָה בְּלֵב שָׂמֵחַ וּבְכַוָּנָה לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי כָּבוֹד עֶלְיוֹן הוּא לָהּ, וּזְכוּת גְּדוֹלָה לְעַצְמָהּ, לִזְכּוֹת עַל יְדֵי הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת, לְבָנִים קְדוֹשִׁים, שֶׁיִּהְיוּ נֵרוֹ שֶׁל הָעוֹלָם בַּתּוֹרָה וּבְיִרְאָה וְיִרְבּוּ שָׁלוֹם בָּעוֹלָם. וְנוֹתֶנֶת לְבַעְלָהּ חַיִּים אֲרִכִּים, וּמְשׁוּם זֶה צְרִיכָה לְהַזְהֵר בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת,

שֶׁתִּהְיֶה בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה. בֹּא וּרְאֵה, הַלַּיְלָה וְהַיּוֹם שֶׁל שַׁבָּת, הוּא זָכוֹר וְשָׁמוֹר כְּאֶחָד. וְעַל כֵּן כָּתוּב זָכוֹר אֶת יוֹם אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. וְכָתוּב שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי זָכוֹר הוּא לִבְחִינַת הַזָּכָר, וְשָׁמוֹר הוּא לִבְחִינַת הַנְּקֵבָה. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, גּוֹרָל שֶׁלּוֹ וְנַחֲלָתוֹ, עֲלֵיהֶם כָּתוּב (תהלים קמ"ד), אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

יוסף לחוק

מוסר

מספר תפארת הקודש דף ט:

Yosef le-Hok

Ethical Teaching:

Tiferet Ha-Kodesh, Page 9b

הַמִּתְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל יוּכַל בְּנָקֵל לְקַבֵּל אוֹר קְדוּשַׁת שַׁבָּת כִּי קְדוּשַׁת שַׁבָּת הִיא קְדוּשָׁה עֶלְיוֹנָה מֵאוֹר אוֹר הָאֲצִילוּת וְאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַשִּׂיגָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלוּבָּשׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל שֶׁשּׁוֹלְטִים בּוֹ ל"ט מְלָאכוֹת וְהוּא מָשָׁל לְבֶגֶד שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ כְּתָמִים מִשֶּׁמֶן וְכַיּוֹצֵא שֶׁאִם לֹא יוּרְחַץ וִילוּבַן כָּרָאוּי לֹא יוּכַל לְקַבֵּל שׁוּם צֶבַע וְגַם כֵּן מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהוּא בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאִם יֵצֵא לָאוֹר וְיִקַּבֵּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּתוֹקְפּוֹ יַחְשִׁיךְ עֵינָיו וְלֹא יֵהָנֶה מִמְּתִיקוּת הָאוֹר כֵּן הַבָּא לְקַבֵּל אוֹר שַׁבָּת וְנַפְשׁוֹ מְלוּכְלֶכֶת

One who sanctifies himself during the six weekdays can easily receive the light of the holiness of the Sabbath. For the holiness of the Sabbath is a very high degree of holiness, the light of emanation, and it is impossible for a person to attain it when he is clothed in the six weekdays, which are ruled over by the thirty-nine labors [which are forbidden on the Sabbath]. This is comparable to a garment onto which fell stains from oil or the like; if it is not washed and bleached properly, it will not be able to absorb [properly] any color. It is also comparable to a person who is in the dark; if he goes out to the light and receives the sunlight in its full strength, it will blind him, and he will not benefit from the sweetness of the light. In the same way, if one comes to receive the light of the Sabbath while his soul is dirty from the filth of the stains of his sins, the light

מִזּוּהֲמַת כִּתְמֵי עֲוֹנוֹתָיו אֵין אוֹר הַנְּשָׁמָה שׁוֹלֵט בּוֹ כִּי אֵין לָהּ מָקוֹם לָבֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנִים לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּמִתַּקֵּן לָהּ דִּירָה נָאָה בְּלִבֵּיהּ וְכֵלִים נָאִים בְּאֵבָרִין דִּילֵיהּ וְאִשָּׁה נָאָה בְּנִשְׁמָתֵיהּ דְּבִגִינָּהּ שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה דְּאִיהִי נִשְׁמַת כָּל חַי עַד כַּאן לְשׁוֹנוֹ וּפִירוּשׁ דִּירָה נָאָה בְּלִבֵּיהּ הוּא טָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבוֹת כָּל יְמֵי הַחוֹל וְאִשָּׁה נָאָה בְּנִשְׁמָתֵיהּ הַיְינוּ הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל שֶׁלֹּא תִּהְיֶה פְּגוּמָה וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו נְשָׁמָה יְתֵירָה בְּשַׁבָּת הַבָּאָה מֵהַשְׁכִּינָה וְתִיקוּן הַמַּחֲשָׁבָה הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְכָוְנַת הַתְּפִלָּה כִּי הַנְּשָׁמָה הִיא מֵעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה וְתִקּוּנָהּ וְקִישׁוּטָהּ וְיָפְיָהּ הוּא מַה שֶּׁהָאָדָם עוֹשֶׂה עַל יְדֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ וְזֶה שֶׁכָּתוּב תַּעֲבֹד רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁתִּהְיֶה בְּמַדְרֵגַת עֶבֶד לַעֲבוֹד לְרַבּוֹ בִּתְפִלָּה הַנִּקְרֵאת עֲבוֹדָה וּבְכָל מִינֵי עֲבוֹדָה שֶׁהֵם הַמִּצְוֹת וְאָז בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ וְיֵרוּיחַ בְּזֶה שֶׁכַּאֲשֶׁר יָבֹא יוֹם הַשַּׁבָּת יִהְיֶה לוֹ נָקֵל טָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁיְּנַהוֹג הָאָדָם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יִהְיוּ נְקָלִים לוֹ לַעֲשׂוֹתָם גַּם אַחַר כַּךְ בִּימֵי הַחוֹל׃

of the soul has no power over him because it has no place into which to be received. As is written in the Tikkunim: “ 'To make the Sabbath for their generations' (Exodus 31:16)— if he merits, one who prepares for it a beautiful dwelling in his heart and beautiful vessels in his limbs and as a beautiful wife in his soul, because of these God's supernal Presence rests [on him], which is the soul of all living beings.” The meaning of “a beautiful dwelling in his heart” is purity of thought throughout the weekdays. “As a beautiful wife in his soul” means that the soul, during the six weekdays, should not be blemished. In this way, he will merit that an extra soul, which comes from God's Presence, will rest upon him on the Sabbath. The perfection of thought is accomplished by means of Torah study and devotion in prayer. For the soul is from the world of thought, and its perfection, ornamentation, and beauty are what a person does with it by means of his thoughts. That which is written “[six days] you will work” (ibid., 20:9) means that you will be on the level of a servant to serve his master by prayer, which is called service, and by all kinds of work, which are the commandments. Then, “on the seventh day, it is a Sabbath to the Lord your God.” (ibid., verse 10). By this he will benefit that when the Sabbath day arrives, purity of thought will be simple for him. And all the forms of holiness by which a person conducts himself on the Sabbath day will be easier for him to do on the weekdays afterward, as well.

Practical Law:
Rambam, Laws of Sabbath 3

הלכה
הרמב"ם הלכות שבת פרק ג

א מוּתָּר לְהַתְחִיל בִּמְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶלָּא בַּעֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם

(1) It is permitted to begin a labor on the Sabbath eve, even though it will be finished by itself on the Sabbath. For it is not forbidden to us to do work except on the

אֲבָל כְּשֶׁתֵּעָשֶׂה הַמְּלָאכָה מֵעַצְמָהּ בְּשַׁבָּת מוּתָּר לָנוּ לֵיהָנוֹת בְּמַה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו:
ב כֵּיצַד פּוֹתְחִין מַיִם לְגִינָה עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֶשֵּׁכָה וְהִיא מִתְמַלֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. וּמַנִּיחִין מוּגְמָר תַּחַת הַכֵּלִים וְהֵן מִתְגַּמְּרִין וְהוֹלְכִין כַּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ. וּמַנִּיחִין קִילּוֹר עַל גַּב הָעַיִן וְאַסְפְּלָנִית עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה וּמִתְרַפְּאִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ. וְשׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמָּנִין עִם חֶשֵּׁיכָה וְהֵן שׁוֹרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ וְנוֹתְנִין צֶמֶר לְיוֹרֶה וְאוֹנִין שֵׁל פִּשְׁתָּן לְתַנּוּר וְהֵם מִשְׁתַּנִּין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ וּפוֹרְשִׂים מְצוּדוֹת לְחַיָּה וּלְעוֹפוֹת וּלְדָגִים עִם חֶשֵּׁיכָה וְהֵן נְצוֹדִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ. וְטוֹעֲנִין בְּקוֹרוֹת בֵּית הַבַּד וּבְעִגּוּלֵי הַגֶּת עִם חֶשֵּׁיכָה וְהַמַּשְׁקִין זָבִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ. וּמַדְלִיק אֶת הַנֵּר אוֹ אֶת הַמְּדוֹרָה מִבָּעֶרֶב וְהִיא דוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ: ג מַנִּיחִין קְדֵירָה עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ אוֹ בָּשָׂר בְּתַנּוּר אוֹ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים וְהֵן מִתְבַּשְּׁלִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת וְאוֹכְלִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִים גְּזֵירָה שֶׁמָּא יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים בְּשַׁבָּת:

actual day, but when the work is done by itself on the Sabbath, it is permissible for us to benefit from that which was done on the Sabbath by itself. (2) For example, one can open water to a garden on the Sabbath eve just before dark, and it continues filling throughout the day. One may place an eye-salve [before dark] upon his eye or a [healing] compress upon a wound and [consequently] it heals throughout the Sabbath. One may lay incense under clothing while they continue to become perfumed throughout the Sabbath. One may soak ink or dye just before dark, and they continue to soak throughout the Sabbath. One may put wool into a vat or hanks of flax into an oven, and they continue to be bleached throughout the Sabbath. One may spread traps for animals, birds, or fish just before dark, and they continue to be caught throughout the Sabbath. One may set on the beams of an olive-press or the boards of a wine-press just before dark, and the liquids continue to flow throughout the Sabbath. One may light a lamp or a fire on the Sabbath eve, and it continues to burn throughout the Sabbath. (3) One may set a pot on the fire or meat into an oven or onto coals, and they continue to cook throughout the Sabbath, and one may eat it on the Sabbath. But this matter has aspects that are forbidden as a decree lest one stir the coals on the Sabbath.